

Bezdomovectví jako životní styl a jeho příčiny

Bc. Zuzana Vítková

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana Vítková**
Osobní číslo: **H130049**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Bezdomovectví jako životní styl a jeho příčiny**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti bezdomovectví a kvality života.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HRADECKÝ, I. a kol. Definice a typologie bezdomovství. Praha: Naděje o.s., 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-549-0.

PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

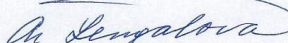
SCHWARZOVÁ, G. Sociální práce s bezdomovci. In **MATOUŠEK O., KOLÁČKOVÁ J., KODYMOVÁ P.** Sociální práce praxi: specifika cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Zlatica Bakošová, CSc.**
Ústav pedagogických věd

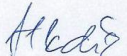
Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **17. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 14. 9. 2025

Judana V. H.

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k větší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bezdomovectví by mělo být bráno jako vážný sociální problém společnosti. Bezdomovci jsou lidé, kteří jsou vyloučeni na samotný okraj společnosti. Diplomová práce se zabývá životním stylem bezdomovců, nejčastějšími příčinami bezdomovectví a možnostmi řešení této problematiky. V praktické části byla aplikována metoda kvalitativního výzkumu u vybraného vzorku osob žijících na ulici nebo osob, které využívají ubytoven, azylového zařízení nebo domu na půl cesty a byla zvolena metoda analýzy případových studií. Zjišťovali jsme, jak tito lidé vnímají svůj způsob života. Co bylo příčinou toho, že se ocitli bez domova. Zda využívají sociální služby a vědí, kam se mohou obrátit pro pomoc a také, jak vnímají svou současnou situaci sami bezdomovci a jak si představují dále svou budoucnost.

Klíčová slova:

bezdomovectví, bezdomovec, životní styl bezdomovců, příčiny bezdomovectví, prevence, sociální práce

ABSTRACT

Homelessness should be taken as a serious social problem in society. Homeless people are people who are excluded on the very edge of society. This thesis deals with the lifestyle of the homeless, the most common causes of homelessness and the possibilities of solving this problem. In the practical part of the method was applied qualitative research on a selected sample of people living on the street or people who use hostels, asylum facility or halfway house and was chosen method of analysis of case studies. We examined how these people perceive their way of life. What was the reason that they were homeless. Whether the use of social services and they know where they can turn for help and how they perceive their current situation themselves homeless and how you represent further their future.

Keywords:

homelessness, homeless, homeless lifestyle, causes of homelessness prevention, social work

Poděkování:

Děkuji doc. PhDr. Zlatici Bakošové, CSc. za odborné vedení, podporu, trpělivost a ochotu při vedení mé diplomové práce. Zároveň bych ráda poděkovala všem respondentům za ochotu a čas, který mně věnovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Domov je dar, který když najdeme, jsme nejbohatší...“ (neznámý autor)

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
1.1 VYMEZENÍ POUŽÍVANÝCH POJMŮ	13
1.2 BEZDOMOVECTVÍ JAKO DŮSLEDEK TRANSFORMACE SPOLEČNOSTI.....	14
2 CHARAKTERISTIKA, TYPOLOGIE A PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ	16
2.1 CHARAKTERISTIKA BEZDOMOVců.....	16
2.1.1 Prvky bezdomovecké pouliční kultury.....	17
2.2 TYPOLOGIE BEZDOMOVců.....	18
2.2.1 Zjevní bezdomovci.....	18
2.2.2 Skrytí bezdomovci.....	18
2.2.3 Potencionální bezdomovci	18
2.3 TYPOLOGIE ETHOS	19
2.4 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ.....	21
2.4.1 Nezaměstnanost.....	23
2.4.2 Rozpad rodiny a sociální izolace.....	24
2.4.3 Závislost na návykových látkách.....	25
2.4.4 Propuštění z vězení nebo ústavu	26
2.4.5 Těživá zdravotní a sociální situace	26
3 ŽIVOTNÍ STYL	28
3.1 VYMEZENÍ ŽIVOTNÍHO STYLU	28
3.2 ALTERNATIVNÍ ŽIVOTNÍ STYL	29
3.2.1 Alternativní životní styl ve vztahu k bezdomovectví.....	29
3.3 ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ A CHUDOBA	30
4 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY BEZDOMOVECTVÍ	31
4.1 SOCIÁLNÍ PRÁCE S BEZDOMOVCI	31
4.1.1 Vymezení sociální práce	32
4.1.2 Metody sociální práce	32
4.1.3 Sociální pracovník.....	33
4.1.4 Sociální pedagog	34
4.2 SLUŽBY A SOCIÁLNÍ ZAŘÍZENÍ PRO BEZDOMOVCE.....	35
4.2.1 Terénní sociální práce	36
4.2.2 Nízkoprahové denní centrum	38
4.2.3 Noclehárna	38
4.2.4 Azylový dům	39
4.2.5 Dům na půl cesty.....	39
4.3 SOUČASNÁ SOCIÁLNÍ POLITIKA VE VZTAHU K BEZDOMOVECTVÍ.....	40
4.3.1 Budoucí naděje pro osoby bez přístřeší?.....	42
II PRAKTICKÁ ČÁST	44

5	CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	45
5.1	CÍL PRÁCE	45
5.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	45
5.3	METODY A METODIKA VÝZKUMU	45
5.4	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	47
6	ANALÝZA A INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH ÚDAJŮ.....	48
6.1	IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE	48
6.2	PRIMÁRNÍ PŘÍČINY VZNIKU BEZDOMOVECTVÍ A CELKOVÁ DOBA ŽIVOTA BEZ DOMOVA.....	50
6.3	RÁMCOVÁ ANALÝZA – REŽIM DNE.....	53
6.4	RÁMCOVÁ ANALÝZA – OSOBNÍ HYGIENA.....	57
6.5	RÁMCOVÁ ANALÝZA – STRAVOVÁNÍ	60
6.6	RÁMCOVÁ ANALÝZA – SOCIÁLNÍ VAZBY	64
6.7	RÁMCOVÁ ANALÝZA – BUDOUCÍ ŽIVOT	67
7	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	70
	ZÁVĚR	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	80
	SEZNAM TABULEK.....	81
	SEZNAM PŘÍLOH.....	82

ÚVOD

Každý člověk, který se narodí, se určitým způsobem v průběhu svého života vyvíjí a formuje. Každý během svého života získává zkušenosti, má své cíle a plány. Jedno máme ale společné všichni. Všichni přemýšlíme ať už více, či méně nad svými budoucími cíly. Plánujeme budoucnost jak blízkou (příští týden musím zajít k zubaři), nebo vzdálenou (v létě se vydám potápět do Egypta). Plány a sny k životu každého člověka patří.

Najednou je tady v naší sociální struktuře určitá skupina lidí, která nemá potřebu řešit svoji budoucnost. Nezájímá ji, co bude zítra, nebo pozítří. Tato skupina žije právě teď a právě tady. Neřeší plány, jelikož žádné nemá. Je to skupina lidí bez domova: bezdomovci. Jsou to lidé sociálně vyloučení. Ostatní jimi opovrhují a vyhýbají se jim. Pro ně, jsou tito lidé nepotřební. Zkrátka pokud je vidět nemusíme, tak je nevidíme. Zrychlíme krok, pokud na nás bezdomovec pokřikuje a prosí o drobné. Namlouváme si, že nás se tato problematika jistě netýká a osudy těchto lidí jsou nám lhostejné. Sami máme svých problémů nad hlavu. Jenomže otázka je mnohem složitější. Kde bereme jistotu, že jednou nebudeme na jejich místě stát my? Protože máme vysokou školu a titul? Mezi bezdomovci je mnoho vysokoškolsky vzdělaných lidí, kterým ale osud více bral, než dával. Nebo si řekneme, že máme rodinu, která se o nás postará? Lidské životy jsou tak křehké a vztahy mezi lidmi komplikované. S největší pravděpodobností žijeme ve spokojené rodině, máme dobré zázemí, materiální zajištění apod., pak na ulici pravděpodobně neskončíme, ale celá společnost by si měla uvědomit, že v našem politickém systému musí být něco špatně, pokud je zde prostor pro vytváření této sociální skupiny obyvatel. Měli bychom se zamyslet, zda děláme vše pro to, aby se tito lidé mohli znovu začlenit do „normálního“ života, neboť jich stále přibývá. Ať už na ně budeme nadávat, nebo je budeme litovat, nebo vlastně obojí najednou, musíme si přiznat fakt, že lidé bez domova zde žijí s námi....

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V úvodní kapitole se zaměříme na některé vybrané definice bezdomovectví. Specifikujeme a přiblížíme si cílovou skupinu osob, o kterých tato práce pojednává. Pokusíme se přiblížit vývoj a historii bezdomovectví v důsledku transformace společnosti.

1.1 Vymezení používaných pojmů

- **Bezdomovectví**

Bezdomovectví nejčastěji charakterizováno jako životní situace lidí bez přístřeší, kteří sice z úředního hlediska trvalý pobyt papírově mají, ale nežijí v něm. Nemůžou nebo nechtějí ho užívat.

Jednoduchou definici bezdomovectví uvádí Jandourek: „*Bezdomovec je člověk bez možnosti využívat trvalý přístřešek.*“ (Jandourek, 2001, s. 10)

V odborné literatuře se o bezdomovcích obvykle píše jako o osobách bez přístřeší, sociálně slabých či nepřizpůsobivých občanech.

Definice osob bez přístřeší není v našem právním řádu přímo upravena. Zmínky nalezneme např. v zákoně č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi nebo také v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, kde je uvedena státem poskytovaná pomoc pro osoby bez přístřeší a pomoc osobám, kterým hrozí sociální vyloučení.

Podle Marka, Strnada, Hotovcové (2012, s. 13) problém etymologie pojmu bezdomovec tkví ve významu slova domov. Domov je pojem s mnohem větším významem, než má význam přístřeší. Je spojován s rodinou a s místem, kam se lze vždy vrátit a uchýlit se tam. Se sociálním zázemím, s bezpečím a fyzickým soukromím, které zpravidla bezdomovcům chybí.

- **Bezdomovec**

Termín bezdomovec prošel významovou proměnou, neboť původně šlo o člověka bez státního občanství nebo domovského práva. V tomto významu chápe dodnes tento pojem i český právní řád.

Dle Průdkové, Novotného (2008, s. 10) je bezdomovec člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení, ztráta bydlení, ztráta domova a soukromí nebo člověk, který je touto ztrátou ohrožen.

- Sociální vyloučení

Tento pojem začal být používán od poloviny šedesátých let 20. století. Dle Kellera (2010, s. 168) upozorňoval na ostudné přežívání části populace, a to i v době ekonomického rozmachu, který zaručoval všem rostoucí blahobyť. Sociální vyloučení je považováno za problém těch, kdo jsou málo adaptabilní, a proto vyžadují spíše soucit.

Tímto termínem rozumíme stav neuspokojených potřeb v důsledku nedostatku zdrojů všeho druhu – hmotných i nehmotných, osobních i mimoosobních Mareš (1999, s. 71).

Sociální vyloučení je proces, kdy je jednotlivci nebo skupině zamezen přístup k zapojení se do ekonomických, politických, kulturních a sociálních aktivit majoritní společnosti. Mají tedy nerovný přístup k zaměstnání, vzdělání, bydlení, zdravotní péči a sociální ochraně.

Ke skupinám ohroženým sociálním vyloučením patří např. nezaměstnaní, lidé nedostatečně vzdělání, zdravotně postižení, důchodci, příslušníci menšin, lidé trpící závislostmi a imigranti.

Lidé sociálně vyloučení ztrácejí důvěru ve společnost, neboť ta je často vnímá velmi negativně.

1.2 Bezdomovectví jako důsledek transformace společnosti

Bezdomovectví není v Evropě novým fenoménem, ale novým je dnes prudký růst počtu bezdomovců. Dle Marka, Strnada, Hotovcové (2012, s. 53 – 55) první bezdomovectví, o němž víme, bylo trestem vyloučení z komunity. Podmínky života takového jedince se staly neúnosnými, neboť nebyl nikde přijat a všude byl jen cizincem a vyhnancem. Příklady najdeme již hluboko ve starověku.

U nás byla veřejná chudoba po roce 1948 popírána. Totalitní režim zrušil charitativní organizace, neboť jejich existence by připustila existenci chudoby. Lidé bez domova si ce existovali, ale režim nařizoval, že každý občan se musí zdržovat v místě svého trvalého bydliště. Práce byla povinná a všichni ji měli zaručenou. Lidé, kteří takto žít nechtěli nebo nemohli, se museli skrývat, jinak by mohli být odsouzeni a zavřeni za přežití. Handicapovaní lidé byli zavíráni do ústavů. Utvářela se umělá zaměstnanost a byly zřizovány podnikové ubytovny, kde bydleli lidé, kteří neměli rodinné zázemí a svůj domov.

K radikální změně došlo až po roce 1990. V platnost vstoupila listina základních práv a svobod. Došlo k zániku pracovní povinnosti, byly prováděny restituční majetku, došlo k rušení a uzavírání některých velkých podniků a tím pádem i podnikových ubytoven. V první vlně bezdomovců se začali objevovat lidé, kteří byli do té doby formálně zaměstnaní, ale nikdy skutečně nepracovali ani pracovat nechtěli, lidé uměle zaměstnaní, kteří však neobstáli na trhu práce, lidé propuštění z velkých firem a z jejich ubytoven, lidé propuštění z ústavů nebo z vězení na základě amnestie. Došlo ke komercializaci trhu, deregulaci nájemného. Důsledkem této transformace došlo ke zvýšení nezaměstnanosti a také k diskriminaci některých menšin na trhu práce. Po roce 2000 začalo být poprvé bezdomovectví vnímáno jako sociální záležitost a sociální problém. V současnosti počet bezdomovců stále stoupá a jejich věkový průměr se snižuje. Je těžké odhadnout přesný počet bezdomovců na našem území. Ukazatelem může částečně být počet lidí, kteří pobírají dávky hmotné nouze, jsou bez práce, bydlí na ubytovnách nebo jsou opravdu na ulici. Toto číslo by však bylo pouze zlomkem z opravdového počtu bezdomovců.

2 CHARAKTERISTIKA, TYPOLOGIE A PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ

V této kapitole si upřesníme, kdo jsou to vlastně bezdomovci, jaká je jejich pouliční kultura. Vymežíme si základní typologii bezdomovectví a také typologii ETHOS, která je rozšířena v rámci Evropy. Vzhledem k tomu, že existuje spousta příčin, proč se člověk stane bezdomovcem, zaměříme se podrobněji aspoň na ty nejčastější příčiny.

2.1 Charakteristika bezdomovců

Většina osob bez přístřeší je v produktivním věku. Pravděpodobně to souvisí s tím, že řada bezdomovců vzhledem ke svému způsobu života umírá předčasně nebo také s tím, že v ČR existuje spousta služeb určených seniorům. Velkou a bohužel stále se rozrůstající skupinu bezdomovců tvoří velmi mladí lidé. Jsou mezi nimi lidé, kteří prošli ústavní výchovou nebo utekli z domova s vidinou, že se osamostatní a postarají se o sebe, ale nezvládnou to, neboť bývají často nezralí, nezkušení, nenajdou práci, neboť nemají žádné vzdělání a zkušenosti. Často se pohybují ve skupinách, kde propadnou alkoholu, drogám a nelegální činnosti. Jsou mezi nimi lidé pocházející se sociálně slabých rodin, kde rodiče byli alkoholici, nezaměstnaní, případně bylo v rodině prokázáno domácí násilí atd. Jsou mezi nimi však také mladí lidé z bohatých rodin, kde jim od malička „nic“ nechybí, ale z domova utíkají na protest. Odmítají autoritu rodičů a chtějí si žít po svém.

Přibližně 75% bezdomovců tvoří muži. Trpí často poruchami osobnosti, mají různé psychiatrické diagnózy. Téměř polovina bezdomovců nikdy nevstoupila do manželství a dalších zhruba 40% jsou lidé rozvedení. Velmi často byl u těchto lidí rozvod příčinou toho, že skončili na ulici.

Mezi bezdomovci najdeme lidi s různým vzděláním. Dle názoru odborníků se však dá říci, že se jedná spíše o lidi s nižším vzděláním. Pokud jsou to lidé ve věku 40 – 60 let, tak většina z nich se v minulosti něčím vyučila, ale svou práci nevykonává ať už z důvodu, že v daném oboru práce není, tak častěji z důvodu, že pracovat nechtějí. Větším problémem je, pokud se jedná o lidi ve věku 20 – 30 let. Většina z nich má pouze ukončené základní vzdělání. Tím pádem je pro ně mnohem složitější najít si práci, neboť nemají co nabídnout a pro zaměstnavatele jsou v dnešní době bohužel neperspektivní. Většina bezdomovců nepracuje, a pokud pracují, pak spíše načerno. Vzhledem k nedostatku finančních prostředků

se pak častěji uchylují k ilegálním věcem, např. k drobným krádežím v obchodech nebo ke krádežím barevných kovů.

2.1.1 Prvky bezdomovecké pouliční kultury

Bezdomovci si vytvářejí svou vlastní pouliční kulturu, která je poměrně svérázná (Průdková, Novotný, 2008). Oděv bezdomovců je charakteristický neobvyklými a nesourodými kombinacemi. Většinu ošacení získávají lidé bez přístřeší v charitativních šatnících nebo v kontejnerech. Péče o zevnějšek jde u většiny bezdomovců stranou. Čím déle žijí lidé na ulici, tím více upadají hygienické návyky. U spousty bezdomovců se setkáváme s tím, že se např. za celou zimu neosprchují. Je to dáno i tím, že nemají možnost se osprchovat kdykoli si vzpomenou, ale také tím, že pobytem na ulici, vezme hygiena velmi rychle za své. Smutné však je, že i spousta bezdomovců, kteří přebývají na ubytovnách a mají možnost se denně osprchovat, svou hygienu neřeší a často se to týká především mladých bezdomovců.

Kultura bydlení má u bezdomovců velmi špatnou úroveň. Spousta z nich přebývá v neuvěřitelném nepořádku a zápachu. V prachu, špíně a uprostřed hromady odpadků. A tento problém se opět netýká pouze osob žijících na ulici, ale také osob přebývajících na ubytovnách. Je neuvěřitelné, v čem tito lidé dokážou někdy žít.

Zdrojem obživy bezdomovců, kteří nepobírají žádné sociální dávky je nejčastěji vybírání popelnic, drobné krádeže, žebrání nebo sběr barevných kovů. Někteří si příležitostně přivydělávají, ale jedná se spíše o výjimky.

Volný čas, který v podstatě tvoří většinu jejich dne, vyplňují posedáváním v parcích, nádražích a na jiných veřejných místech a popíjením levného alkoholu a kouřením cigaret.

Komunikace mezi bezdomovci je specifická tím, že nemluví spolu, ale spíše si každý vede svůj monolog bez ohledu na to, o čem mluví ostatní. Dialog velmi často přeroste v hádku, neboť bezdomovci si hájí své stanovisko, i když se často týká problému, o kterém toho moc nevědí. Spíše je to nějaká jejich forma útěku a obrana před řešením svých vlastních potíží.

2.2 Typologie bezdomovců

Osoby bez přístřeší můžeme dle Hradeckých (1996) rozdělit do tří základních skupin a to i přesto, že je tato klasifikace zjednodušující, neboť jí nelze spolehlivě postihnout všechny okolnosti a vlastnosti lidí, kterých se týká.

- Zjevní bezdomovci
- Skrytí bezdomovci
- Potencionální bezdomovci

2.2.1 Zjevní bezdomovci

Jsou to lidé, které většinou poznáme na první pohled podle zanedbaného a neupraveného zevnějšku, zápachu, znečištěného oblečení a také podle jejich chování – sbírání nedopalků, žebrání, přehrabování se v kontejnerech atd. Téměř vždy sebou tito lidé nosí veškerý svůj majetek, pohybují se s několika plnými taškami. Pohybují se na veřejných místech a většina z nich vyhledává a využívá sociálních služeb, které jsou jim určeny.

Do této skupiny můžeme zařadit i tzv. dobrovolné bezdomovce. Ti se většinou snaží pouze o to, aby si sehnali jídlo, teplo a případně nějaký nocleh. Jsou to lidé, kteří si tento způsob života sami zvolili. Nechtějí se podřizovat většinové společnosti a jejím pravidlům.

2.2.2 Skrytí bezdomovci

Tyto osoby nejsme schopni na první pohled poznat. Snaží se svůj životní styl tajit a své problémy skrývají. Dbají o svůj vzhled, nosí čistý a moderní oděv. Od zjevných bezdomovců se distancují a často jimi opovrhují. Často mění místo svého pobytu a pomoc sociálních služeb využívají většinou jen v zimě, kdy hledají ubytování např. v azylových domech. Přesné počty těchto lidí neznáme. Lze však předpokládat, že tvoří mnohem větší skupinu než zjevní bezdomovci.

2.2.3 Potencionální bezdomovci

Do této skupiny jsou zařazeni lidé, kterým bezdomovectví hrozí. Mají zpravidla zaměstnání i bydlení, ale jde o bydlení velmi nejisté, neboť jejich příjmy jim většinou neumožňují si toto bydlení dlouhodobě udržet. Do této kategorie můžeme zařadit osoby rozvedené, žijící

v podnájmech, závislé na návykových látkách, ale také mladé lidi, kteří si prošli ústavní výchovou. Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody nebo z psychiatrické léčebny.

Osoby bez přístřeší můžeme dále rozdělit podle různých hledisek. Většinou záleží na pohledu autora na danou problematiku. Podle Krause, Hroncové a kol. (2010) můžeme skupinu osob bez přístřeší rozdělit např. podle způsobu přežívání na dvě skupiny. První skupina jsou osoby, které využívají pomoci sociálních zařízení a druhá skupina jsou lidé, kteří volí alternativní způsob přežívání – pod širým nebem, tzn. přežívají v parcích, lesích atd.

Podle Marka, Strnada, Hotovcové (2012, s. 15) můžeme bezdomovce rozdělit z časového hlediska (chronický, epizodický, přechodný typ bezdomovce), z geografického hlediska a z hlediska příčin (Koukolík, 2001). Nebo např. podle délky pobytu na ulici (Bruntálová, 2001). Dalším možným hlediskem může být způsob obživy (Pěnkava, 2002).

2.3 Typologie ETHOS

Na evropské úrovni se bezdomovectvím zabývá FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci), která vytvořila typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS. Tato mezinárodní organizace spolupracuje se spoustou dalších nevládních organizací na území Evropy, a její pracovní náplní je poskytování služeb bezdomovcům.

Typologie ETHOS vychází z principu, že pojetí domova lze chápat ve třech oblastech, jejichž absence může vést k bezdomovectví. Mít domov může být chápáno jako:

- mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina výlučně užívat (*fyzická oblast*)
- mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (*sociální oblast*)
- mít právní důvod k užívání (*právní oblast*)

Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení: bez střechy, bez bytu, nejisté

bydlení, nevyhovující bydlení – všechny tyto situace ukazují na *absenci bydlení*. ETHOS tedy člení osoby bez domova podle jejich životní situace nebo situace jejich bydlení. Tyto

koncepční kategorie se dále člení na 13 operačních (pracovních) kategorií. V rámci realizovaného národního projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR byl vytvořen soubor národních subkategorií. Typologie tak může být využita pro monitoring bezdomovectví, pro vytváření politik a jejich rozvoj a vyhodnocování.

(www.feantsa.org/spip.php?action=acceder_document&arg...)

Tab. 1. Typologie bezdomovství ETHOS

Č.	Typologie	Koncepční kategorie	Fyzická doména	Právní doména	Sociální doména
1.		Bez střechy	Žádné obydlí (střecha)	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
2.		Bez domova	Má místo k bydlení, vhodné k obývání	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
3.		Nejisté a nevyhovující bydlení	Má místo k bydlení (nejisté a/nebo nevhodné k obývání)	Žádná jistota užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
4.		Nevyhovující bydlení a sociální izolace v legálně obývaném obydlí	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
5.		Nevyhovující bydlení (jisté užívací právo)	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
6.		Nejisté bydlení (vhodné k obývání)	Má místo k bydlení	Žádná jistota užívacího práva ztráta vlastnictví	Má prostor pro sociální vztahy
7.		Sociální izolace v kontextu jistého a vhodného bydlení	Má místo k bydlení	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy

Uvedená typologie (Tab. 1.) ETHOS je sestavena podle B. Edgar a H. Meert (In Hradecký a kol., 2007, s.10).

2.4 Příčiny bezdomovectví

Znalost příčin bezdomovectví je nejdůležitějším předpokladem pro řešení tohoto problému. Velmi obtížné je však rozlišit, co je pravou příčinou a co následkem bezdomovectví. Spoustu bezdomovců dostal na ulici např. alkohol, ale na druhou stranu někteří bezdomovci začali pít až poté, co se ocitli na ulici. Příčin bezdomovectví je celá řada.

Jak uvádí Vágnerová (2004, s. 186) ke vzniku tohoto sociálního jevu přispívají ekonomické faktory, zvyšující se nezaměstnanost, nárůst rodin a jednotlivců, kteří se ocitají na hranici chudoby. Popisuje také další faktory, které mohou být příčinou bezdomovectví. Jsou to například:

- Dysfunkčnost či neexistence primární rodiny – kdy jako děti mohli být vystaveni domácímu násilí, zneužívání, mohli být z rodiny odejmuty, nemuseli poznat rodičovskou lásku, samotná rodina mohla být v problematické bytové a finanční situaci
- Rozdílné sociální zkušenosti – pobyty v zařízeních a institucích, které pozměňují sociální chování, např. dětské domovy, věznice, psychiatrická zařízení
- Absence sociálního zázemí – v průběhu života vůbec nezaloží vlastní rodinu, nevstoupí do manželství nebo se rozvede a přestane udržovat s rodinou kontakty
- Snížené nebo omezené kompetence – může se jednat o vrozené schopnosti např. mentální retardace nebo o získané problémy, které si člověk způsobí např. pobíráním návykových látek
- Nahromadění různých znevýhodnění

Dle Průdkové, Novotného (2008, s. 15-16) vyplývá ze životních příběhů lidí bez domova, že ztráta domova je výsledkem spolupůsobení řady vnějších i vnitřních faktorů.

- Vnější faktory nebo také objektivní, strukturální jsou výsledkem vzájemného působení ekonomicko – politické situace země a celkového společenského klimatu. Tyto

faktory jsou ovlivnitelné sociální politikou a zákonodárstvím státu. Kulturní vyspělostí dané země. Objektívni faktory mohou působit na posilování vzdělanosti obyvatel, rovnost žen a mužů, snižování kriminality, na boj s nezaměstnaností a sociálním vyloučením. Toto všechno jsou faktory, které můžeme těžko ovlivnit.

- Vnitřní faktory nebo také subjektivní zahrnují vztahové, materiální a osobní podmínky jednotlivců a rodin. Vztahové faktory zahrnují nefunkční rodinu, manželské konflikty, narušené vztahy atd. Pod materiálními podmínkami si lze představit např. ztrátu zaměstnání, nízký příjem, zadluženost, ztrátu bydlení apod. Mezi osobnostní faktory můžeme zařadit poruchy osobnosti, tělesnou či duševní chorobu, prožitá traumata atd.

Dle Marka, Strnada, Hotovcové (2012, s.19) můžeme příčiny bezdomovectví rozdělit na:

- Primární - není až tak důležité hledat, co se přesně stalo v době, kdy se stal člověk bezdomovcem, protože se s tím již nedá nic udělat. Primární příčiny jsou především otázkou prevence.
- Sekundární příčiny – velmi důležité je zjistit, proč člověk na ulici zůstává. Klient má tendenci zabývat se pouze primárními příčinami, ale většinou si neuvědomuje, proč skutečně na ulici zůstává. Jsou otázkou ambulantních služeb.
- Terciární příčiny – proč se opakovaně na ulici vrací. Jsou velmi nebezpečné především proto, že klient nemůže nalézt místo ve společnosti, kam se chce vrátit. Jsou otázkou sociální práce.

V devadesátých letech provedli manželé Hradečtí výzkum, ze kterého tehdy vyplynulo, že nejčastější příčinou bezdomovectví je ztráta zaměstnání a následně i ztráty bytu. Tyto důvody tvořily více jak 40%.

V roce 2011 provedla výzkum ze života bezdomovců Kotýnková. Na základě jejího výzkumu bylo zjištěno, že až v 60% je příčinou bezdomovectví ztráta zaměstnání a rozpad rodiny.

Jak jsme již zmínili, mezi nejčastější příčiny bezdomovectví patří nezaměstnanost, rozpad rodiny a sociální izolace, závislost na návykových látkách, propuštění z vězení nebo ústavu a tíživá zdravotní či sociální situace.

2.4.1 Nezaměstnanost

Práce představuje v životě člověka nezastupitelnou úlohu. Právě práce nám zajišťuje důstojnou existenci, materiální prospěch, ale také určité důstojné postavení ve společnosti.

Ztráta zaměstnání je ve většině případů doprovodným jevem bezdomovectví. Většina bezdomovců vnímá získání zaměstnání, jako nejdůležitější bod k tomu, aby se mohli vrátit zpět do „normálního“ života. Problémem však je, že bezdomovci velmi rychle ztrácejí pracovní návyky a v případě, že se jim podaří práci získat, je pro ně těžké si ji dlouhodoběji udržet. Sice tvrdí, že pracovat opravdu chtějí, ale zároveň si stále hledají důvody proč do práce nenastoupit nebo proč z ní odejít.

Nezaměstnanost sebou přináší ztrátu životní úrovně, sociální izolaci, ztrátu sebevědomí, deprese, strach, zlost i vztek. Pokud nezaměstnanost již trvá delší dobu, dochází u nezaměstnaného často k rozvoji sociálně patologických jevů (zvýšené užívání alkoholu, drog, léků, zvýšená sebevražednost).

Většina bezdomovců není evidována na úřadu práce, nejsou tedy oficiálně nezaměstnaní. Tím se však dostávají do ještě větších problémů, neboť jim začnou narůstat dluhy na zdravotním a sociálním pojištění, přestanou být schopni splácet také další svoje závazky, a tak v momentě, kdy se jim podaří najít zaměstnání, zjistí, že jim během několika málo týdnů obstaví plat exekutoři, kteří jim z něj nechají pouze poměrnou část. Z toho co jim zůstane, pak nejsou schopni zaplatit bydlení a stravu a dostávají se do začarovaného kruhu, z něhož téměř není východisko. Zjistí, že když se zaevidují na úřad práce a požádají o dávky hmotné nouze, pak jejich finanční situace bude úplně stejná, jako když budou pracovat a žít pouze z toho co jim zůstane po provedení srážek ze mzdy. Tím pádem úplně ztratí motivaci a snahu pracovat. Většina z nich má také mylné představy o tom, jakou práci mohou vykonávat. Často mají nízkou kvalifikaci a to znesnadňuje nalézt vhodné zaměstnání. Dalším problémem je také ztráta dokladů. Pokud lidé bez přístřeší nepobírají žádné sociální dávky a nechodí pravidelně na kontaktní schůzky, kde mohou požádat o pomoc při vyřízení nových dokladů, pak většinou nejsou schopni si obstarat nové doklady.

Ukazuje se, že bezdomovectví nelze s pravidelnou prací skloubit, neboť životní styl osoby bez domova postrádá tradiční denní režim a pracovní návyky, protože v tomto stylu života je těžké je udržovat (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 24).

2.4.2 Rozpad rodiny a sociální izolace

Rodina je základní jednotkou společnosti. Pokud funguje, je zdravá i společnost. Má-li rodina plnit všechny funkce, je třeba přítomnost všech členů rodiny. Pokud je funkce rodiny narušena nebo dojde k jejímu rozpadu, rodiče se stávají nechtěnými modely pro rizikové chování (Vágnerová, 2004).

„Rozpad rodiny a sociální izolace jedince v životním stylu tzv. singles vede k tomu, že se rozpadá přirozená sociální síť, která má být oporou, pokud se člověk dostane do životní krize. Izolovaný muž je čtyřikrát více ohrožen bezdomovectvím než manželský pár, sedmáctkrát vyšší riziko bezdomovectví existuje u rodin s jedním rodičem oproti úplným rodinám“ (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 33).

Rozpad rodiny byl jedním z nejčastějších příčin bezdomovectví mužů v devadesátých letech 20. století (Hradecký, Hradecká, 1996). Nefunkčnost a ztráta rodinného zázemí může mít za důsledek celkový pád osobnosti. Otázkou samozřejmě zůstává, zda se rodina rozpadla např. kvůli alkoholismu jednoho z rodičů.

V devadesátých letech prudce stoupla rozvodovost. Statistiky jsou neúprosné i dnes, kdy se téměř polovina manželství rozvádí. Přestala platit tradiční dělba práce mezi ženou a mužem, žena získává větší sebedůvěru, zároveň se rozšířily možnosti uplatnění na trhu práce a ženy vykonávají funkce, do kterých byly dříve obsazováni zcela výhradně muži. Rozšířily se možnosti vzdělávání, cestování a budování kariéry. Manželství přestává mít posvátnou hodnotu a je mu kladen menší význam. Partnerské a rodičovské role jsou zanedbávány. Rozvod přináší ekonomické, psychologické i sociální problémy. Bezdomovectví jsou více ohroženi muži, neboť většinou jsou to oni, kdo opouští společně vybudovaný domov, který přenechávají manželce s dětmi.

Dochází k vztahové ztrátě a často i sociální izolaci. *„Vztahová ztráta znamená ukončení příležitosti být v kontaktu, komunikovat, mít společné zážitky, milovat se či být jinak v emocionální a fyzické přítomnosti s určitou osobou“* (Špatenková a kol., 2004, s.69).

Rodina je základním zdrojem sociálních kontaktů. Další sociální kontakty představují přátelé, spolužáci, kolegové z práce. Člověk, který se ocitne bez přístřeší, se většinou uchýlí k tomu, že dočasně přespává u přátel či kamarádů. Čím více se však tyto možnosti ztenčují, tím více se však snižuje jeho sebevědomí. Člověk se sám za sebe stydí a první co obvykle udělá, je odstěhování se do jiného většinou většího města, kde nemá známé ani příbuzné, kteří by ho svou starostí obtěžovali. Kontakty s blízkými jsou minimální. Během doby, kdy je bez přístřeší své sociální kontakty výrazně mění. Jeho nejčastějším kontaktem se stávají ostatní bezdomovci.

2.4.3 Závislost na návykových látkách

Mezi bezdomovci se jako nejčastěji užívaná droga objevuje alkohol. S alkoholem jsou osoby bez přístřeší spojovány jako s nedílnou součástí této subkultury. Pro tyto osoby je typické nevhodné chování, neupravený zevnějšek a zápach. Osoba bez domova se nemůže opít doma, takže ji většinou potkáváme na veřejném místě, kde vzbuzuje dojem, že nic nedělá, pouze se „poflakuje a chlastá“.

Většina sociálních služeb požaduje, aby byli klienti střízliví. Z toho důvodu jsou závislí bezdomovci z poskytnutí služby vyloučeni.

Na vzniku závislostí se v malé míře podílí také genetické predispozice a vliv nápodoby. Po požití jakékoli drogy se u jedince většinou dostaví příjemné pocity, člověk na chvíli nemyslí a neřeší svoje problémy a cítí se bezstarostně a uvolněně.

V posledních dvaceti letech došlo k rozšíření různých typů drog. Distribuční sítě se rozšířily natolik, že většinou již není problém drogu sehnat. Mezi mladými bezdomovci je velmi rozšířená marihuana, ke které je společnost docela tolerantní. Ale i tato „lehká“ droga vede většinou ke drogám tvrdším. Mezi nejrozšířenější drogy mezi bezdomovci patří heroin a pervitin. Nejtěžší závislosti vznikají na toluenu a rozpouštědlech. Tyto závislosti jsou mezi bezdomovci velmi rozšířené, neboť „materiál“ je cenově nejdostupnější. Užíváním drogy dochází u jedince ke změně osobnosti, myšlení a kognitivních funkcí, které se v plném rozsahu neobnoví ani při abstinenci.

2.4.4 Propuštění z vězení nebo ústavu

Během dlouhodobějšího pobytu na ulici jedinec postupně ztrácí určité schopnosti a nahrazuje je jinými. Má menší možnost uspokojit své potřeby. Schopnosti, které mu pomáhaly přežít ve společnosti, nahrazuje takovými, které mu pomáhají přežít na ulici. Dle Marka, Strnada, Hotovcové (2012, s. 39) je tento aspekt společný se syndromem návyku na ústavní péči. Jde o syndrom osob delší dobu uzavřených v nějakém místě s daným režimem, jehož dodržování je povinností. Týká se to lidí propuštěných z výkonu trestu, z dětských domovů, z výchovných ústavů apod. Klienti těchto zařízení jsou zvyklí na nějaký pevný řád, a když mají zařízení opustit, nastává problém. Nevědí, jakým způsobem se začlenit do „normální“ společnosti. Dochází k sociálnímu vyloučení a sociální nefunkčnosti. Například děti z dětských domovů nejsou zvyklé jednat samostatně, nemají důvěru ve společnost a nevěří, že to zvládnou, neboť v domově o ně bylo ve „všem“ postaráno a oni to do té doby považovali za samozřejmé.

Vzhledem k tomu, že dodržují nastavený řád, znemožňující uspokojování potřeb dle vlastního výběru, klienti propuštění z ústavních zařízení nebo léčeben se pak stávají pasivními uživateli služeb sociální pomoci nebo přímými účastníky skupin s rizikovým či delikventním chováním (Musil, 2000).

V ústavu, domově či vězení mají klienti k dispozici vždy někoho, na koho se mohou obrátit, kdo jim poradí a pomůže. Po propuštění však o tuto osobu přicházejí a většinou nemají nikoho, kdo by jim vytvořil pevné zázemí.

Lidé propuštění z vězení si sebou nesou „nálepku“ toho, že byli zavření. Tím jsou však diskriminováni na trhu práce a velmi často se do vězení opět vrací.

2.4.5 Tíživá zdravotní a sociální situace

Hodně lidí bez přístřeší žije na pomezí mezi zdravotním a sociálním problémem.

Typickým příkladem je jedinec, který žije sám. Má nízký plat, ze kterého musí uhradit bydlení a uspokojit všechny své ostatní potřeby. Má vleklé zdravotní problémy, ale nemůže je řešit, neboť v okamžiku, kdy by dlouhodobě onemocněl, pak by nebyl schopen uhradit bydlení. O to by po pár měsících přišel a kvůli svému zdravotnímu stavu by pravděpodobně přišel i o práci. Tím by velmi zhoršil a poznamenal svou sociální situaci.

Velká část osob bez přístřeší měla nějaké psychické problémy už i v době, kdy ještě pracovali a bydleli. A v mnoha případech mohly být tyto problémy příčinou toho, že člověk skončil na ulici. Neléčené psychické poruchy často vedou ke změně sociálního chování a jednání a tím pádem i k sociální izolaci a sociálnímu vyloučení. Mezi bezdomovci je spousta lidí, kteří trpí schizofrenií, ale odmítají léčbu, neboť si nepřipouští, že mají nějaký zdravotní problém. Tito lidé se velmi často dostanou do rukou specialistů až v momentě, kdy spáchají nějaký trestný čin. Bohužel neexistuje žádné opatření, jež by jedince k léčbě donutilo. Většina bezdomovců prošla ve svém životě nějakým traumatem. Bezdomovecký styl života riziko traumatizace zvyšuje.

Při dlouhodobém pobytu na ulici dochází k poruchám osobnosti jedince a k nárůstu sebevražedných tendencí.

Bezdomovci se často zmiňují také o tom, že pokud mají nějaký zdravotní problém, který většina populace vyřeší tím, že zajde k lékaři (např. bolení zubů), nevědí a mají omezené možnosti, jak tento problém řešit, neboť nemají zaplacené zdravotní pojištění. Většinou nejsou u žádné zdravotní pojišťovny registrováni a lékaři je pak často odmítají ošetřit.

Jejich sociální situaci také velmi ztěžuje zadluženost, která je čím dál častější příčinou bezdomovectví.

3 ŽIVOTNÍ STYL

3.1 Vymezení životního stylu

Životní styl je systém různých činností a vztahů, životních postojů a zvyklostí typických pro každého z nás. Jedná se o souhrn relativně ustálených každodenních činností a způsobů chování. V průběhu svého života máme často možnost volby toho, jakým směrem se budeme ubírat, jak budeme žít, pracovat a vzdělávat se. Spoustu zvyklostí si však již přinášíme ze své původní rodiny a praktikujeme je celý život.

„Životní styl každého jednotlivce je zasazen do širšího společenského kontextu, ovlivňuje ho historický vývoj, tradice, kultura a ekonomická úroveň společnosti“ (Kraus, 2009, s. 166-167).

Životní styl ovlivňují dva determinující faktory. Jedná se o faktory objektivní a subjektivní (Kraus, 2009).

- Objektivní společenské faktory – zahrnují ekonomické a politické poměry. Podle toho, jaká je ekonomická situace ve společnosti jsou vytvářeny předpoklady pro pracovní a volnočasové činnosti jedince. Neméně důležitou složkou jsou také kulturní poměry a technický pokrok dané společnosti.
- Subjektivní osobnostní faktory – jejich ukazatelem je především osobnost daného jedince. Velkou roli u těchto faktorů hraje také výchova, která z velké části formuje životní styl člověka. Velmi důležitá je i kvalita dosaženého vzdělání a zdravotní stav a zdravotní dispozice jedince.

Životní styl zahrnuje několik základních faktorů. Patří mezi ně např. životní rytmus, duševní aktivita, zvládání náročných životních situací, pohybový režim, životospráva a správná výživa Kraus (2009, s. 168).

3.2 Alternativní životní styl

Tento pojem je obecně známým a často používaným pojmem. Podle slovníku cizích slov znamená alternativní – založený na možnosti výběru, volby mezi dvěma nebo více eventualitami, jsoucí jednou z alternativ. Tzn. životní styl zvolený, vybraný z několika možností.

Zahrnuje a je používán nejčastěji v souvislosti s životním prostředím a se zdravím. Ale může zároveň označovat také různé formy životního stylu, např. vegetariánství, alkoholismus, squatterství a také bezdomovectví. Každý alternativní životní styl má charakteristické rysy. Mezi nejrozpoznatelnější řadíme vzhled, oblečení, trávení volného času apod.

Obtížněji rozpoznatelné jsou však rysy, které nejsou vidět na první pohled. Jsou to např. různorodé názory na svět, společnost, na smysl života, náboženství atd.

3.2.1 Alternativní životní styl ve vztahu k bezdomovectví

Bezdomovci se velmi často setkávají s opovržením a diskriminací. Jsou zaškatulkováni, jako ti, kteří si tento způsob života zvolili sami, nechtějí pracovat a parazitují na celé společnosti.

Životní styl lidí bez domova je dle Vágnerové (2004) dán jejich:

- Schopnostmi, které bývají převážně snižené. Příčinou může být nedostatek vrozených dispozic či v průběhu života získaná postižení. Často nerozumí normám a pravidlům daným ve společnosti nebo je odmítají. Nedokážou bez pomoci prosadit své zájmy.
- Potřebami, které bývají často neuspokojené, neboť mnozí z nich na své potřeby rezignovali a pouze vegetují a lenoší a toto je spojeno u velké části z nich s pravidelnou konzumací alkoholu nebo drog. Bezdomovci nemají stabilní a kvalitní citové vazby. Nemají jistotu domova. Důsledkem strádání je otupělost. Schází jim potřeba seberealizace. Všechno dopředu vzdávají a nic nečekají. O své budoucnosti příliš neuvažují.
- Sebepojetím, kdy sami sebe hodnotí velmi negativně. Vinu za to, že se ocitli na ulici, přisuzují nepříznivým okolnostem nebo jiným lidem. Velmi často lžou a zkreslují realitu.

- Sociálními vztahy, kdy se o sebe většinou nedokážou postarat a jsou závislí na pomoci společnosti. K ostatním lidem nemají příliš dobrý vztah a většinou úplně chybí trvalejší a hlubší vztahy s „normálními“ lidmi. Nejčastěji se stýkají s dalšími bezdomovci, kteří řeší stejné problémy, jako oni sami. Odmítají hodnoty a normy společnosti.

3.3 Životní úroveň a chudoba

Pod tímto pojmem si může představit každý něco jiného. Životní úroveň měříme většinou penězi a majetkem. Ale patří sem také úroveň vzdělání, bydlení, školství, volného času, životního prostředí atd.

Životní úroveň také úzce souvisí s minimální mzdou, což je státem stanovená nejnižší přípustná odměna za práci. Od letošního roku činí minimální mzda částku 9.200,- Kč za měsíc.

Chudoba označuje sociální status člověka vyznačující se hmotným nedostatkem. Životní úroveň je s chudobou úzce spojena a dotýká se až jedné třetiny obyvatelstva naší planety.

Celkově rozeznáváme dva typy chudoby. Absolutní chudobu, která znamená nedostatek finančních prostředků k uspokojení základních životních potřeb, a tím je ohrožena samotná existence člověka. A relativní chudobu, ta představuje uspokojování základních životních potřeb na mnohem nižší úrovni než je v dané společnosti obvyklé.

Při prudkém poklesu životní úrovně, stát zákonem stanovuje životní a existenční minimum. Částky jsou uvedeny v zákoně č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. Životní minimum jednotlivce je nyní stanoveno částkou ve výši 3.410,- Kč měsíčně a existenční minimum částkou ve výši 2.200,- Kč měsíčně. Tyto dávky jsou primárně určeny na výživu, léky, drogerii a ošacení. Nikoli však na náklady spojené s bydlením. Odůvodněné náklady na bydlení, které se týkají osob bez přístřeší využívajících např. ubytovny, azylová zařízení, noclehárny atd. jsou upraveny zákonem č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Osoby bez přístřeší nebo osoby, které jsou ohroženy sociálním vyloučením, mohou požádat o dávky pomoci v hmotné nouzi. Velmi častým problémem však je, že většina těchto osob neví, že má na nějaké dávky nárok. Tito lidé nejsou často evidováni na úřadu práce, a pokud se zaregistrují, často nejsou schopni vyplnit požadované dokumenty.

4 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY BEZDOMOVECTVÍ

V této kapitole se budeme věnovat sociální práci s bezdomovci. Vymežíme si úlohu sociálního pracovníka a sociálního pedagoga. Budeme se věnovat službám a sociálním zařízením pro osoby bez přístřeší, současné sociální politice ve vztahu k bezdomovectví a přiblížíme si koncepci, kterou připravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a která by měla výrazně zlepšit a pomoci s řešením situací lidí bez domova.

4.1 Sociální práce s bezdomovci

Sociální práce by měla zabezpečit a obnovit sociální fungování klienta a tvorbu příznivých podmínek pro klienta. Sociálního pracovníka lze považovat za prostředníka mezi klientem a společností. V případě, že sociální pracovník své práci rozumí a vykonává ji s pochopením pro klienta, který se ocitnul v tíživé životní situaci, pak může být jeho práce pro klienta přínosem a vítanou pomocí. V sociální práci nejde primárně o to, udělat něco za klienta, ale udělat to s ním, tak aby získal potřebnou sebedůvěru, že to zvládne i sám.

Sociální pracovníci se však nezřídka setkávají také s tím, že klient o pomoc vůbec nestojí. Pomoc sociálních pracovníků není vítaná a klienta obtěžuje. Pak může sociální pracovník dělat, co chce, ale klienta k žádné změně nepřesvědčí.

Důležité je hned na počátku práce s bezdomovcem zjistit, co opravdu potřebuje a o jakou pomoc má vlastně zájem. Sociální pracovníci často předpokládají, že chce bezdomovec žít a vést kultivovaný život, ale to nemusí být pravda (Průdková, Novotný, 2008, s. 40). Někteří bezdomovci nechtějí na své situaci měnit nic zásadního, často jim jde jen o to, aby získali nějaké finanční prostředky.

Není možné zabránit tomu, aby se lidé ocitali na ulici, je ale možné jejich počet redukovat důslednou prevencí. V rámci prevence je nutné se zaměřit na všechny rizikové skupiny. Ať už se jedná např. o děti z dětských domovů, vězně, zdravotně postižené osoby, nezaměstnané nebo osoby ve finanční krizi a mnohé další skupiny. Prevence bezdomovectví by měla být legislativně ošetřena. Stěžejní je bytová politika, která by zohlednila slabší sociální vrstvy obyvatelstva. Důležitá je sociální ochrana státu, zaměřená na sociálně znevýhodněné občany, ale také na občany, kterým hrozí bezdomovectví. Zásadním krokem je také snižování nezaměstnanosti a růst mezd. Podstatným prvkem je také vzdělávání obyvatel o této problematice a šíření informací o možnostech pomoci.

4.1.1 Vymezení sociální práce

Sociální práce má za úkol podporovat sociální změny, řešit problémy v mezilidských vztazích a pomáhat lidem v zapojení se do ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti. Sociální pracovník by měl respektovat jedinečnost každého člověka a pomáhat lidem při řešení jejich problémů a životních situací svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi.

Dle Mühlpachra (2004) můžeme rozlišit sociální práci:

- V užším smyslu – tím se rozumí záměrný kontakt sociálního pracovníka s klientem za účelem stanovení diagnózy a následném provedení sociální terapie. Cílem je motivovat klienta ke změně jeho sociální situace.
- V širším smyslu – zabývá se legislativou, poskytováním sociálních dávek a služeb potřebným občanům. To zahrnuje také spolupráci s úřady a dalšími institucemi.

Sociální práci můžeme rozdělit na dvě úrovně (Matoušek, 2003, s.38). Na mikroúrovni se jedná o individuální podporu klienta a jeho schopností vyrovnat se s problémy. Zaměřuje se na poradenství, koordinační a mediační činnost. Na střední úrovni jde především o práci se skupinou lidí sociálně znevýhodněných, kdy se jim dostává zpětné vazby od ostatních. Na makroúrovni se jedná o komunitní práci a vytváření koncepcí, kdy sociální pracovník analyzuje problém, navrhne řešení a zhodnotí postup.

4.1.2 Metody sociální práce

Tyto metody zahrnují principy k dosažení stanoveného cíle předem naplánovanou činností.

Mühlpachr (1999) rozdělil metody sociální práce na metody zaměřené na objekt a metody zaměřené na získávání informací.

- Metody zaměřené na objekt, kterým může být:
 - jednatel – tato práce se musí věnovat individuálně jeho prostředí, rodině a skupinám, kde je členem

- skupina – jedná se o lidi s nějakým konkrétním společným znakem, na kterou pracovník působí
- komunita – pomáhá lidem na určitém území v konkrétních životních situacích
- Metody zaměřené na získávání informací – k přesné identifikaci problému, stanovení diagnózy a provádění terapie, je potřeba získat dostatečné množství informací. Mezi nejčastější metody získávání informací patří např. rozhovor s klientem, pozorování, dotazníkové šetření a další.

Cílem práce s bezdomovci je minimalizace počtu domácností a jednotlivců, kteří přicházejí o bydlení nebo přebývají na ulici.

4.1.3 Sociální pracovník

Sociální pracovník by měl být člověk, který je schopen účinně komunikovat jak s jednotlivci, skupinami, rodinami, tak i komunitami. Měl by být empatický, flexibilní, tolerantní, profesně motivovaný, s vyšší mírou frustrační tolerance. Měl by být ochotný se stále vzdělávat a pracovat i sám na sobě. Umět se orientovat v potřebách a možnostech klientů. Mít přehled o nabídkách různých druhů sociálních služeb.

Sociální pracovník, který pracuje s bezdomovci, denně zvládá širokou škálu problémů, aby mohl klientovi účinně pomoci. V praxi to znamená, že by měl umět pomoci klientovi např. zaregistrovat se na úřadě práce, s vyřízením nových dokladů totožnosti včetně obstarání rodného listu, pomoci s vyplnění příslušných formulářů při žádání o dávky, poradit mu na jaké sociální dávky má klient nárok, zjistit zda nemá klient nějaké dluhy, případně obstarat např. rozsudek o rozvodu, výživném. Dále by měl být schopen pomoci klientovi najít bydlení. Měl by vědět o možnostech a typech nabízeného bydlení ve svém městě. Všechny tyto povinnosti vyplývají z etického kodexu, který každému sociálnímu pracovníkovi ukládá povinnost, udělat vše potřebné pro zlepšení situace klienta.

Každý sociální pracovník by měl disponovat určitými kompetencemi. Havrdová (1999, s. 42) rozdělila kompetence na těchto šest základních:

- Rozvíjet účinnou komunikace
- Orientovat se a plánovat postup
- Podporovat a pomáhat k soběstačnosti
- Zasahovat a poskytovat služby
- Přispívat k práci organizace
- Odborně růst

Nároky a požadavky na znalosti a dovednosti sociálního pracovníka stále stoupají.

Vzdělání sociálních pracovníků upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který stanovuje, že sociálním pracovníkem se může stát člověk, který má patřičné akreditované vzdělání na vyšší odborné škole nebo na vysoké škole. Dále zákon umožňuje vykonávat tuto práci osobám, které mají jiné vysokoškolské vzdělání, doplněné 5ti letou praxí v tomto oboru a prošli odborným vzdělávacím kurzem v minimální délce 200 hodin.

4.1.4 Sociální pedagog

Povolání sociálního pedagoga můžeme zařadit mezi pomáhající profese. Díky svým kompetencím a znalostem by měl být schopen pracovat se skupinami běžné populace, ale také se skupinami sociálně znevýhodněnými nebo ohroženými sociálním vyloučením např. s bezdomovci. Pojem sociální můžeme v případě pedagoga chápat, jako zaměřený na práci s lidmi.

Dle Bakošové (2008, s.76) je sociální pedagog spojen s různými činnostmi a problematikami. Například s pomocí dětem z dětských domovů, s koordinátorem prevence na základních školách, s prevencí sociálně patologických jevů, s integrací osob se zdravotním postižením, s prevencí drogových závislostí, s romskými rodinami atd.

Navzdory kladnému přínosu sociálních pedagogů nebylo dosud toto povolání definováno jako samostatná vědní disciplína a pojem sociální pedagog bývá často zaměňován s jinými výrazy a jinými příbuznými profesemi.

Pomoc sociálního pedagoga můžeme využít zejména v rámci:

- Institucí primárního a sekundárního vzdělávání

- Diagnostických a výchovných institucí
- Pedagogicko – psychologických poraden

Sociální pedagog v rámci institucí primárního a sekundárního vzdělávání splňuje všechny předpoklady pro vykonávání např.:

- Učitele předmětů sociální edukace a sociální výchovy
- Výchovného poradce
- Školně právní poradenství
- Koordinátora spolupráce rodin s institucemi sociálně právní ochrany dětí
- Poradce pro sociální prevenci
- Poradce pro management a volbu povolání atd.

V momentě, kdy konečně dojde k legitimizaci sociální pedagogiky, jako samostatné vědecké a profesní disciplíny, přispěje spolu s dalšími profesemi k vytvoření efektivního týmu profesionálů.

4.2 Služby a sociální zařízení pro bezdomovce

Služby, které zajišťují uspokojení základních životních potřeb pro lidi, jsou historicky nejstarší a jsou velmi potřebné. Avšak díky relativně snadnému financování těchto služeb, proudí méně prostředků do oblasti reintegrace, neboli zpětného začlenění osoby, která byla z nějakého důvodu vyloučena z běžného života společnosti. Nutné však je „*věnovat maximální prostor právě službám orientovaným na reintegraci a samostatnost, protože jedině ty pracují s prvotními příčinami bezdomovectví a mohou problémy alespoň některých klientů definitivně a uspokojivě vyřešit*“ (Průdková, Novotný, In Schwarzová, 2008, s. 41).

Poskytování služeb se řídí Standardy kvality sociálních služeb, které byly vytvořeny v roce 2002 a týkají se všech sociálních služeb a jsou formulovány pouze obecně. Jejich konkrétní podobu si každá organizace vypracovává sama s ohledem na své potřeby. Standardů kvality je sedmnáct a dělí se na tři skupiny (Průdková, Novotný, 2008, s. 41).

- Procedurální standardy
- Personální standardy
- Provozní standardy

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zahrnují sociální služby základní a odborné poradenství, služby sociální péče a sociální prevence. Sociální služby bývají poskytovány jako pobytové, ambulantní a terénní.

„ Služby sociální péče pomáhají klientům zajistit fyzickou a psychickou soběstačnost, zapojit se do života společnosti, a není-li to možné, mají garantovat důstojné prostředí a zacházení. Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou situaci, sociálně znevýhodňující prostředí a pro své životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 42).

Všechny sociální služby určené bezdomovcům patří mezi služby sociální prevence a jsou poskytovány v sociálních zařízeních k tomu určených, např. v nízkoprahových denních centrech, noclehárnách, azylových domech a domech na půl cesty. Mezi služby sociální prevence patří také terénní sociální práce.

4.2.1 Terénní sociální práce

Tuto činnost můžeme definovat jako práci na ulici (streetwork) a bývá kombinována s dalšími sociálními službami. Důraz je kladen na specifický vztah mezi pracovníkem a klientem, neboť v tomto případě nepřichází klient za pracovníkem, ale naopak pracovník za klientem. Úkolem terénního pracovníka je vybudovat nebo obnovit důvěru k pomáhající organizaci. Tato práce je nezbytná hlavně pro sociálně patologickou skupinu osob, která z nějakého důvodu není ochotna nebo schopna navštěvovat úřady nebo místa pro sociální služby určené. Bezdomovec nevyhledá středisko, protože např. nezná dostupné služby, věří, že situaci zvládne sám, má špatnou zkušenost se službou, je na ulici pouze krátkou dobu, rezignoval na změnu a odmítá se o ni pokoušet, nemá důvěru v pracovníky zařízení atd.

Mezi základní činnosti terénního sociálního pracovníka patří dle Marka, Strnada, Hotovcové (2012, s. 117 – 122):

- Mapování a depistáž dané lokality – nutnost zaměřit se na veřejná i neveřejná místa, která jsou osobami bez přístřeší využívána a mohou jim sloužit jako prostor např. pro přespávání, setkávání, dočasný odpočinek, získávání určitých zdrojů, dočasné úkony. Údaje získávané z mapování jsou důležité pro další plánování terénní práce.
- Vyhledávání a kontaktování osob – základem pro tuto činnost je získat důvěru dotyčných osob. Pracovník může klienta kontaktovat různými způsoby. Je to kontakt přes prostředníka (např. jiného bezdomovce), pasivní kontakt – pracovník čeká na oslovení v přirozeném prostředí klienta a kontakt aktivní, kdy sociální pracovník klienta osloví. Při počátečním kontaktu by neměl být klient zahlcen informací, ale měl by dostat hlavně informace základní, tak aby z nich pochopil, že je pro něj služba zaručena.
- Poradenství a osvětová činnost – v této fázi je nejdůležitější zjistit, co by dotyčná osoba nejaktuálněji potřebovala, a podle toho klientovi poradit, doporučit, případně přímo domluvit schůzku klienta třeba v nízkoprahovém zařízení. Součástí práce terénního pracovníka je upozorňovat klienty na rizika spojená s bydlením na ulici, na zdravotní rizika. Informovat klienta o nových službách a to vše i přesto, že klient o zprávy nejeví zájem.
- Zdravotní služba – klienti mohou být zdrojem nákazy infekčních onemocnění i pro ostatní populaci. Zdravotní službou se rozumí např. ošetření povrchových zranění, dezinfekce, odvěšivení nebo také dostatečná motivace klienta, aby zdravotní zařízení navštívil, případně klienta doprovodit a ošetření mu domluvit.
- Analýza a zpracování dat – pracovník si vede svou vlastní databázi o provedených úkonech a činnostech. Na základě jeho záznamů jsou sledovány změny v dané lokalitě a plánován další průběh terénní práce.
- Sociální asistence – návštěvy v nemocnici a doprovody do institucí – cílem sociální práce je vést klienty k samostatnosti. Ti jsou však často zmatení, úzkostní, ponížení, případně i vzteklý, mají omezené komunikační schopnosti a bez pomoci terénního pracovníka by se na úřad nebo jinou instituci vůbec nedostavili a nebyli by schopni splnit požadované úkony.

- Mobilní sociální služba – terénní práce je prováděna nejčastěji pěší formou. Mobilní sociální služba je dá se říct novinkou. Nese znaky terénní práce, ale zároveň poskytuje podobné služby jako v některých kamenných zařízeních. Je prováděna v mobilním vozidle, v pravidelných časových obdobích a na přesně stanovených místech. Nabízí klientům pomoc nejen v sociální oblasti, ale také zdravotní pomoc nebo materiální pomoc.

4.2.2 Nízkoprahové denní centrum

Mezi základní činnosti těchto center patří především poskytnutí podmínek pro vykonání osobní hygieny, poskytnutí stravy za symbolickou cenu, v některých centrech také poskytnutí ošacení a v neposlední řadě také možnost poskytnutí sociálního poradenství, mohou klientům pomoci s hledáním zaměstnání apod. Klienti mají většinou k dispozici místnost se stoly a židlemi, kdy si mohou odpočinout a ohřát se. K dispozici je často také varná konvice nebo vařič. Klient musí dodržovat vnitřní řád centra, se kterým je pracovníkem seznámen. Zakázaný vstup do těchto zařízení mají osoby pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, osoby agresivní a osoby trpící infekčním onemocněním.

Cílem těchto center je zvýšit informovanost klientů, pomoci jim zlepšit komunikaci s úřady, motivovat je ke kontaktu s rodinou apod.

4.2.3 Noclehárna

Formy azylového bydlení můžeme rozdělit na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Noclehárna je formou bydlení krátkodobého. Je určena lidem, kteří potřebují a chtějí jen přespat a využít hygienického nebo potravinového servisu. Nocleh je poskytován pouze na jednu noc. Cena jedné noci se pohybuje zpravidla okolo 30,- Kč. Standard bydlení v noclehárně je nízký. Noclehárna nabízí teplo, sucho, čistou postel, deku a polštář. Většinou se jedná o jednu velkou místnost plnou lůžek. Klient dostane k dispozici skříňku, do které si může uzamknout své osobní věci. Ráno klient noclehárnu opouští, ale večer se může zase vrátit. Cílem noclehárny je snaha o to, aby se přes den snažil klient svou situaci řešit. Jsou určeny především lidem, kteří se nedokážou přizpůsobit pravidlům např. v azylovém domě.

4.2.4 Azylový dům

Azylový dům je podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách pobytovou službou na přechodnou dobu. Klientům má být poskytnuta strava, ubytování, pomoc při uplatňování práv nebo při obstarávání osobních záležitostí. Služba se poskytuje za úhradu.

Na klienta jsou v azylovém domě kladeny vyšší nároky než na noclehárně. Počítá se s jeho pobytem po dobu několika týdnů až měsíců, během kterých se očekává vyřešení jeho problému a návrat k soběstačnosti (Průdková, Novotný, 2008, s.45).

Přijetí v tomto zařízení je podmíněno kontrolou dokladu totožnosti, úhradou bydlení, střízlivým stavem. Osoba bez přístřeší je po dobu celého pobytu v azylovém domě ve stálém kontaktu se sociálním pracovníkem a společně pracují na tom, aby mohl azylový dům opustit. Klient s pracovníkem sestaví individuální plán, který by měl obsahovat cíle a způsoby, kterých chce klient dosáhnout.

4.2.5 Dům na půl cesty

Je sociální zařízení určené mladým lidem zpravidla do 26 let, kteří opustili po dosažení plnoletosti dětský domov či výchovný ústav nebo byli propuštěni z výkonu trestu či ochranné léčby. V tom nejlepším případě se dům na půl cesty skládá ze samostatných bytů. Klient se o vše stará sám. Vaří si, uklízí, nakupuje, pere, sám rozhoduje o trávení volného času a hospodaří s finančními prostředky, platí nájem. Sociální pracovník je jim k dispozici pouze, když mají nějaký problém. Člověk ubytovaný v domě na půl cesty má povinnost pracovat nebo studovat.

K nejvýznamnějším organizacím, které u nás pracují s bezdomovci, patří např. Český červený kříž, Naděje, Armáda spásy, Česká diakonie apod. V rámci Evropské unie se bezdomovectvím zabývá Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANTSA).

4.3 Současná sociální politika ve vztahu k bezdomovectví

V každé společnosti existují lidé, kteří si z různých důvodů, nedokážou zajistit a udržet bydlení. Je proto povinností státu jim na principu solidarity pomoci. Bezdomovectví je extrémní sociální vyloučení, kdy je chudoba jak příčinou, tak i důsledkem. Současné výzkumy upozorňují na to, že příčinou bezdomovectví nikdy není jen jeden problém.

Mezi problémovými skupinami společnosti jsou bezdomovci na nejnižším stupni oblíbenosti. Z úst představitelů státu často slyšíme věty typu: raději dáme peníze vozíčkářům než bezdomovcům. Podle různých anket patří bezdomovci k nejhůře vnímaným skupinám obyvatel a více než polovina majoritní společnosti je přesvědčena, že si za to mohou sami (Holpuch, 2009).

Bezdomovci podle našich zákonů v podstatě neexistují, protože každý občan ČR má v občanském průkazu zaznamenáno trvalé bydliště. Velmi často je však jako trvalé bydliště označen obecní úřad, kde se však bezdomovci opravdu nezdržují. To však oslabuje jejich možnost uplatňovat své zákonné nároky, které jsou na trvalé bydliště vázány a také jim ve většině případů nejsou doručovány listovní zásilky, obsílky atd., neboť spousta obcí, odmítá na svých úřadech tyto zásilky přebírat. Díky tomu se lidé bez přístřeší mohou dostat do velkých problémů a přitom o tom často vůbec nevědí.

Situace lidí bez domova by však v demokratické zemi měla být řešitelná. Avšak Ústava České republiky ani žádný ústavní zákon nezaručují právo na bydlení.

Listina základních práv a svobod, zaručuje všem občanům určitá práva. „*Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek*“ (Ústava České republiky).

Bezdomovec, který přijde kamkoli na úřad nebo do jakékoliv instituce a nemá u sebe občanský průkaz ani žádný jiný doklad totožnosti, se pak může jen těžko domáhat nějakých práv. Listina základních práv a svobod také uvádí, že každý má právo na ochranu zdraví. Přesto je zdravotní péče pro lidi bez domova téměř nedostupná. Nemají zaplacené zdravotní pojištění, často nejsou registrováni u žádné zdravotní pojišťovny, a tak je lékaři často odmítnou ošetřit.

Také všeobecná deklarace lidských práv zaručují, že každý člověk má lidská práva, která vyplývají jednoduše z titulu lidství. Lidská práva se týkají i osob bez přístřeší, přesto jsme často svědky toho, že jsou porušována.

Teprve po vstupu České republiky do Evropské unie se bezdomovectví stalo i předmětem oficiálních vládních dokumentů.

Teprve v roce 2012 však došlo k zásadním změnám v oblasti sociální péče. Účinnosti nabýly potřebné zákony. Jedná se především o zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, dále zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a v neposlední řadě také zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Díky novelizaci zákonů došlo k zásadním změnám v těchto oblastech:

- péče o zdravotně postižené osoby
- zabezpečení osob v hmotné nouzi
- rodinné politiky a péče o děti
- dávkového systému
- legislativně pracovně právní

Tyto změny měly dle Ministerstva práce a sociálních věcí pomoci k dosažení těchto cílů.

Měli například zefektivnit práci orgánů státní správy, snížit administrativní zátěž pro klienty, zkvalitnit systém péče o ohrožené děti, zprůhlednit adresnost sociálních dávek atd.

K určitému zlepšení zcela jistě došlo, ale stále v nedohlednu je přijetí „zákona o bezdomovectví“. Když vezmeme v úvahu, jak rozsáhlým problémem se bezdomovectví stalo a dá se předpokládat vzhledem k narůstajícím počtům bezdomovců, že se tento problém bude i nadále prohlubovat, měla by být tvorba tohoto zákona vzata do úvahy.

4.3.1 Budoucí naděje pro osoby bez přístřeší

Naději na zlepšení situace bezdomovců v ČR nám však přináší projekt Ministerstva práce a sociálních věcí, které na konci srpna roku 2013 schválilo koncepci prevence a řešení bezdomovectví v ČR do roku 2020, a kterou připravila skupina složená z odborníků Ministerstva práce a sociálních věcí a externích expertů. Základem koncepce je komplexní model práce s bezdomovci. Celá koncepce vychází z faktu, že na bezdomovectví je nutné reagovat prevencí již od stadia rizika jeho vzniku a podporou, která navazuje na současné služby. Koncepce zahrnuje tato opatření:

- pomáhá sociální práce – aby byla sociální práce účinná, musí být promyšleně realizována ve všech fázích procesu vzniku bezdomovectví. Sociální práce by měla směřovat do čtyř základních oblastí:
 - přístup k bydlení
 - sociální služby
 - přístup ke zdravotní péči
 - informovanost, zapojení, spolupráce

- zlepšit přístup k bydlení – v poslední době se kvůli deregulaci nájemného a v důsledku hospodářské recese zvýšil počet lidí, kteří si nemohou dovolit standardní bydlení. Doplatek na bydlení je nyní nepřiměřeně využíván na úhradu předražených forem bydlení – především některých ubytoven a velmi často je zneužíván. Chybí také centrální vymezení pojmu sociální bydlení a podpora státu této formy bydlení. Sociální bydlení tak existuje jen v malém množství obcí a jeho kapacita je nedostatečná. Kromě podpory sociálního bydlení se v koncepci doporučuje vytvoření systému bydlení s podporou tak, aby osoby bez přístřeší přecházely co nejrychleji do trvalého bydlení.

- Co je bydlení s podporou? – jde o nástroj sociálního začlenění, který může dobře fungovat jako prevence i řešení bezdomovectví. Princip tohoto bydlení spočívá v tom, že bude docházet k pravidelnému kontaktu sociálního pracovníka s klientem.

Intervaly návštěv se budou postupně zkracovat, až zcela vymizí. Sociální pracovník tak pomáhá klientovi s přechodem k samostatnému bydlení na vlastní odpovědnost.

- Otevřenější sociální služby – absence bydlení s podporou a nedostupnost nájemního bydlení limituje efektivnost začleňování bezdomovců. Autoři koncepce doporučují více otevřít některé stávající sociální služby potřebám bezdomovců a podporovat vzájemnou provázanost sociálních služeb. Vícestupňový model totiž může reagovat na akutní potřebu člověka, který ztratil bydlení.
- Zdravotní péče pro bezdomovce – momentálně není péče o bezdomovce nijak systematicky řešena. Přitom zdravotní stav bezdomovců je vzhledem k jejich způsobu života horší, než u většinové populace. V rámci navrhované koncepce tvoří základní složky systému zdravotní péče o bezdomovce terénní práce, ambulantní složka, lůžková a následná péče a v neposlední řadě prevence. Koncepce dále doporučuje hledat možnosti fungování a spolufinancování zdravotní péče pro lidi bez domova v lékařských ordinacích i v terénu.
- Informovanost, zapojení a spolupráce – koncepce zdůrazňuje, že zcela chybí relevantní data o bezdomovectví, o možných způsobech měření jeho rozsahu, zjišťování příčin a vlivu okolností na jeho průběh. Chybí ucelený informační systém o bezdomovcích, případně osobách ohrožených ztrátou bydlení. Co se týká prevence bezdomovectví, klade se důraz na osvětu, tj. cílené působení na širokou veřejnost, a to už od dětských let. (<http://www.mpsv.cz/cs/16262>, 2013)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

5.1 Cíl práce

Cílem této práce přiblížení životního stylu bezdomovců. Jejich denního režimu, primárních příčin bezdomovectví a jejich představy o budoucnosti.

5.2 Výzkumné otázky

Pro výzkum jsem použila kvalitativní výzkum – metodu analýzy případových studií. Stanovila jsem si výzkumné otázky, které budou vymezovat rámec výzkumu a zároveň operationalizovat jeho zaměření. Budeme hledat odpověď na tyto výzkumné otázky:

1. Jaký je režim dne osob bez přístřeší?
2. Jak si osoby bez přístřeší zajišťují osobní hygienu?
3. Jak si obstarávají osoby bez přístřeší stravu?
4. Jak si udržují sociální vazby osoby bez přístřeší?
5. Jakou mají představu o své budoucnosti?

5.3 Metody a metodika výzkumu

Pro tuto diplomovou práci byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu, a to z důvodu co největšího porozumění sledované skupiny osob bez přístřeší, a tím i porozumění jejich životnímu stylu a příčinám, které je k této situaci dovedly.

Byla zvolena metoda analýzy případových studií, která je zaměřena na rozbor menšího počtu případů. V případové studii sbíráme dle Hendla (2005, s. 104) velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. Jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti.

„ Případová studie začala být na počátku 20. Století užívána jako výzkumná strategie přinášející užitek nejenom pro výzkumné „objekty“ (pacienti, studenti, organizace), ale i pro teorii jednotlivých disciplín“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 96).

Zahrnuje detailní studium jednoho nebo několika případů což je považováno za jeden z možných způsobů, jak porozumět složitým sociálním jevům.

Hendl rozlišuje pět typů případových studií. V rámci této práce byla provedena redukce na pět aspektů životního stylu a to i přesto, že existuje celá řada těchto aspektů.

Životní styl bezdomovců byl operacionalizován v kategoriích – režim dne, osobní hygiena, stravování, kontakt s rodinou a představa o budoucnosti.

Byla zvolena metoda deskriptivní případové studie. Jejím cílem je podat co nejkompaktnější popis daného jevu. Za tím účelem nejprve stanovujeme seznam základních témat a aspektů, na něž se výzkum zaměří.

K dosažení stanoveného cíle byl aplikován rozhovor pomocí návodu. Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že budou skutečně probrána všechna témata důležitá pro tazatele (Hendl, 2005, s. 174).

Pro zpracování dat byla aplikována metoda rámcové analýzy dle Ritchie a Spencera. Základem této analýzy je pečlivé rozřídění a redukce dat. Následuje vlastní interpretace a popis zkoumané oblasti. Na základě stanovených témat a podtémat, byla ke každému tématu vytvořena textová tabulka, do které byly zaznamenávány datové jednotky, které byly získány na základě rozboru textu, tedy přepsaného rozhovoru.

Tento postup následně usnadňuje organizaci a klasifikaci získaných dat. Jednotlivé kroky této analýzy jsou:

- Identifikace počátečních témat a konceptů – po úvodní prohlídce získaných dat, by měla být provedena základní klasifikace
- Označení dat – označení jednotlivých částí textu pomocí vytvořených seznamů
- Vytváření tematických tabulek a schémat pro třídění a uspořádání dat – každé téma se svými podtématy se zachytí zvláštní tabulkou. Každý jedinec je přiřazen do určitého řádku tabulky a tuto pozici bude mít stejnou ve všech vytvořených tabulkách.
- Sumarizace a syntéza dat – neboli zobrazení. Tzn. co nejlépe shrnout obsah a podstatu získaných informací.

Důležitou součástí výzkumu je zachování validity výzkumu. K důležitým kritériím validity patří důvěryhodnost, přenositelnost, hodnověrnost a potvrditelnost dat. V rámci této práce byl zachován koncept validity podle Lincolna a Guby (Hendl, 2005, s. 338).

5.4 Charakteristika výzkumného vzorku

Zkoumaný vzorek byl tvořen 20 respondenty – osobami bez přístřeší. Tyto osoby byly ve věku 21 – 63 let. Respondenti byli následně rozděleni na dvě skupiny. První skupinu tvořili osoby bez přístřeší, žijící na ulici. Těchto osob bylo 10. Druhou skupinu, skládající se z 10 osob, tvořily osoby žijící v azylových domech. Všichni respondenti se pohybují na území města Zlína. Všichni respondenti jsou zaevidováni na Úřadu práce ve Zlíně nebo Otrokovicích a pobírají dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí a osoby žijící v azylových domech také dávku hmotné nouze – doplatek na bydlení. Oslovení respondenti, kteří s výzkumem souhlasili, byli informováni o účelu rozhovoru. Dále jim bylo také sděleno, že rozhovory jsou anonymní. Respondenti byli vybíráni cíleně.

Výzkum byl prováděn v období od prosince 2014 do března 2015. Při rozhovorech nebyl používán diktafon, ale odpovědi respondentů byly zaznamenávány formou terénních poznámek, které byly následně přepsány na text do elektronické podoby a hloubkově analyzovány. S ohledem na zachování osobních údajů respondentů, jsem každému z nich přiřadila fiktivní jméno.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH ÚDAJŮ

6.1 Identifikační údaje

Tyto údaje se týkají všech respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili. Jedná se o základní údaje, které nám přiblíží výzkumný soubor.

V následujících tabulkách je uvedeno pohlaví, věk a rodinný stav respondentů.

Tab. č. 1: Pohlaví respondentů

POHLAVÍ	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Ženy	8
Muži	12

Zdroj: Vlastní výzkum

Tab. č. 2: Věk respondentů

VĚK	ABSOLUTNÍ ČETNOST
21 - 30	4
31 - 40	8
41 - 50	2
51 - 60	4
61 - 63	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Tab. č. 3: Rodinný stav respondentů

RODINNÝ STAV	ABSOLUTNÍ ČETNOST
Svobodní	12
Rozvedení	8

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výše zpracovaných údajů vyplývá, že se výzkumu zúčastnilo celkem 8 žen a 12 mužů.

Věkové složení respondentů se pohybuje v rozmezí od 21 let do 63 let. Věkový průměr respondentů je 41 let. Podle rodinného stavu se osoby bez přístřeší rozdělily na svobodné a rozvedené. Nejvíce osob bez přístřeší je svobodných, a to celkem ve 12 případech, z toho jsou svobodné 4 ženy a 8 mužů. Rozvedených je celkem 8 osob, z toho 4 ženy a 4 muži.

6.2 Primární příčiny vzniku bezdomovectví a celková doba života bez domova

V následujících dvou tabulkách jsou obsažena data získaná z rámcových analýz, která předkládají primární příčiny vzniku bezdomovectví a celkovou dobu života bez přístřeší. V tabulkách jsou uvedena data získaná od respondentů žijících na ulici i od respondentů žijících v azylových domech. V tabulce týkající se doby života bez přístřeší jsou použity kódy.

Vysvětlivky ke kódům:

AD – azylový dům

CDP – celková doba bez přístřeší

Tab. č. 4: Příčiny bezdomovectví a celková doba života bez přístřeší

	PŘÍČINY VZNIKU BEZDOMOVECTVÍ	DOBA ŽIVOTA BEZ PŘÍSTŘEŠÍ
Jiřina	Alkohol, rozvod	CDP – 8 let
Martina	Alkohol	CDP – 5 let
Pavčina	finanční problémy, rozvod	CDP – 3 roky
Renata	Alkohol, „Rodiče mě vyhodili z domu“	CDP – 4 měsíce
Alois	Rozvod, „manželka si našla jiného“	CDP - 20 let
Jan	Úmrtí přítelkyně, ztráta bydlení	CDP – 2 roky
Kamil	Rozchod s přítelkyní, alkohol	CDP – 5 let
Karel	Smrt otce, neshody s rodinou	CDP – 3 roky
Leo	Ztráta zaměstnání, finanční problémy, alkohol	CDP – 8 let
Libor	Rozchod s přítelkyní, alkohol	CDP – 3 měsíce
Jana	Dluhy a rozvod rodičů, exekuce	AD - 2 roky
Jaroslava	Rozvod, „bydlela jsem u tchánů a ti mě	AD - 2 roky

	<i>vykopli“</i>	
Petra	Alkohol, ztráta zaměstnání	AD – 1 rok, CDP – 5 let
Vladimíra	Zdravotní stav, ztráta zaměstnání	AD – 10 měsíců
Janek	Ztráta zaměstnání	AD – 1 rok
Jaroslav	Alkohol, ztráta zaměstnání	AD – 10 měsíců, CDP – 3 roky
Jiří	Finanční problémy, „ <i>exekutoři mně sebrali barák po rodičích</i> “	AD - 1,5 roku
Marek	Odchod z domova, snaha osamostatnit se	AD - 5 měsíců
Martin	Alkohol, „ <i>pořád jsem se hádal s bráchou, tak jsem odešel</i> “	AD 1 rok, CDP – 2 roky
Zdeněk	Smrt rodičů, alkohol, rozvod	AD – 1,5 roku, CDP – 2 roky

Zdroj: Vlastní výzkum

Existuje spousta příčin, kvůli kterým se lidé ocitnou bez přístřeší. Z výše uvedené rámcové analýzy je patrné, že se nejčastěji jedná o kombinaci několika příčin, kdy primární příčina spustí lavinu dalších. 7 respondentů uvedlo pouze jednu příčinu, proč skončili na ulici.

Nejvíce respondentů uvádí jako jeden z důvodů, proč se ocitli na ulici alkohol. Tuto příčinu uvedlo celkem 6 respondentů. Z toho 4 ženy a 2 muži. Závislost na alkoholu se může nepříznivě prolínat i do dalších sfér života a je obtížné určit, zda byl alkohol příčinou nebo důsledkem jiné příčiny. Další velmi častou příčinou bezdomovectví je dle sdělení osob bez přístřeší rozvod nebo rozchod s partnerem. Tuto příčinu zmínili 4 dotazovaní. Pouze v jednom případě uvedl respondent, že příčinou rozvodu byl alkohol. 2 dotazovaní uvedli, že začali pít až po rozvodu nebo rozchodu. Ve 2 případech respondenti uvádí, jako primární příčinu ztrátu zaměstnání. U dalších 3 osob bez přístřeší figuruje jako hlavní příčina smrt blízkého člověka. Další 3 dotazovaní uvedli jako hlavní příčinu finanční problémy (1 respondent uvedla finanční problémy rodičů, jako příčinu svého bezdomovství). Mezi další zmíněné příčiny patřil špatný zdravotní stav (1 respondent), která kvůli svému špatnému zdravotnímu stavu přišla o zaměstnání a v jednom případě je dle respondenta příčinou jeho bezdomovectví fakt, že dobrovolně odešel z domova, aby se osamostatnil.

Celková doba života bez přístřeší se pohybuje v rozmezí od 3 měsíců do 20 let. Průměrná doba pobytu v azylovém domě je 14 měsíců a na ulici 4 roky. Nejkratší dobu je na ulici pan Libor – 3 měsíce a nejdelší dobu je bez přístřeší pan Alois – 20 let.

Z odpovědí dotazovaných je patrné, že k nejčastějším příčinám bezdomovectví patří alkohol, ztráta zaměstnání, rozvod nebo rozchod partnerů. Stále častěji se začínají objevovat mezi primárními příčinami finanční problémy, které ve spoustě případů zapříčiní ztrátu domova nebo rodiny.

6.3 Rámcová analýza – režim dne

Tato kapitola zahrnuje dvě rámcové analýzy indexovaných dat, která zachycují režim dne osob bez přístřeší. Tabulka č. 5 obsahuje data týkající se bezdomovců žijících na ulici a tabulka č. 6 se vztahuje k osobám žijícím v azylových domech. V tabulkách byly použity různé kódy.

Vysvětlivky ke kódům:

B – budíček

V – večerka

AD – azylový dům

ČČK – Český červený kříž - noclehárna

Tab. č. 5: Režim dne osob žijících na ulici

	DENNÍ ČINNOSTI	KDE NEJČASTĚJI TRÁVÍ DEN	NOCOVÁNÍ V ZIMĚ	SNAHA O PŘIVÝDĚLEK
Jiřina	B = 6.00, V = nepravidelně <i>„jenom tak bloumám s kamarádama“</i>	V centru města	Na nocležně ČČK	<i>„Ne, mám sociálku a to stačí“</i>
Martina	B = V = nepravidelně <i>„posedávám a kouřím s kamarádama“</i>	Na nádraží	Squat	Ne
Pavčina	B = 8.00, V = 22.00 <i>„chodím s kamarádama“</i>	<i>„různě venku, v parku, v centru města“</i>	Squat	Sběr kovu a papíru
Renata	B = 6.00, V = 20.00 <i>„obstaráme jídlo, vaříme si“</i>	Ve squatu na Jižních Svazích	Squat	Sběr kovu
Alois	B = 7.00, V = nepravidelně <i>„sbírám dřevo, nosím vodu“</i>	V lese	Ve stanu v lese	Ne
Jan	B =, V = nepravidelně <i>„jdu nakoupit, sbírám“</i>	V lese	<i>„V lese mám postavenou takovou boudičku“</i>	Ne

	<i>dřevo na oheň“</i>		<i>ku“</i>	
Kamil	B = , V= nepravidelně „to je různé, většinou nic“	„na nádraží s kamarádama popijíme“	„v opuštěném skleníku u známého“	Ne
Karel	B = 6.00, V = 20.00 „obstaráváme si jídlo a něco si uvaříme“	Ve squatu na Jižních Svazích	Squat	Sběr kovu
Leo	B = , V = nepravidelně „Chodím na ČČK na polévku, jinak nic“	V centru města	Na nocležně	„Ne, stačí mně peníze co dostanu ze sociálky“
Libor	B = , V = nepravidelně „jdu si koupit nějaké jídlo a pak jenom tak bloumám s kamarádama“	V lese	Ve stanu v lese	„Ne, mám sociálku a nic víc nepotřebuju“

Zdroj: Vlastní výzkum

Tab. č. 6: Režim dne osob žijících v azylovém domě

	Denní činnosti	Kde nejčastěji tráví den	Snaha o přivýdělek
Jana	B = 8.00, V = 24.00 Pevné aktivity v AD, televize	„chodím navštívit maminku“	„Ne, jsem invalidní a mám sociálku“
Jaroslava	B = 7.00, V = 22.00 „úklid azylového domu, televize“	„V AD nebo venku a hlídám sestře psy“	„Ne, nikde mě nechtějí“
Petra	B = 6.00, V = 20.00 „ uklidím si a pak odpočívám“	V AD	Ne
Vladimíra	B = 6.30, V = 24.00 Ranní setkání v AD „ pak jedu za dětma“	„ s dětma v domově ve Vizovicích“	„Hledám si práci, ale nic není“
Janek	B = 9.00, V = 24.00 „pomáhám v AD s čím je potřeba“	„Venku, chodím po městě“	Občas nějaké brigády
Jaroslav	B = 6.00, V = 22.00	„Chodím navštěvovat ma-	„Ne, mám sociálku“

	Ranní setkání v AD, úklid AD	<i>minku</i>	
Jiří	B = 5.00, V = 22.00 Povinnosti v AD, televize	<i>„Každý den chodím navštěvovat rodiče“</i>	Občas nějaké brigády
Marek	B = 8.00, V = 24.00 Televize, procházky	V AD	<i>„Hledám si práci“</i>
Martin	B = 7.00, V = 22.00 Úklid AD, sportovní aktivity	<i>„často chodím k sestře a pomáhám jí“</i>	<i>„Ne, mám dávky“</i>
Zdeněk	B = 7.00, V = 22.00 Úklid AD, televize, čtení	<i>„chodím za přítelkyní“</i>	Občas nějaké brigády

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí indexovaných dat rámcové analýzy k výzkumné otázce č. 1: jaký je režim dne osob bez přístřeší?

Především u respondentů žijících na ulici je režim dne velmi nepravidelný. 7 z dotazovaných osob vstává i chodí spát nepravidelně. Pouze 3 osoby se snaží dodržovat nějaký řád.

Na otázku, jak nejčastěji tráví den, odpovědělo 6 respondentů velmi neurčitě. V podstatě se poflakují s kamarády: *„jenom tak bloumám s kamarádama“* nebo *„posedávám a kouřím s kamarádama“*. Pouze 4 respondenti se snaží zachovat určitý denní režim. Jdou nakoupit, vaří si, sbírají dřevo na oheň.

Osoby žijící v azylových domech, musí dodržovat určitý řád a pravidla, které jsou v domě nastaveny. Většina z nich vstává mezi 6 – 8 hodinou. Spát chodí nejčastěji ve 22.00 hodin nebo ve 24.00 hodin, pouze jeden respondent uvedl, že chodí spát ve 20.00 hodin.

Na otázku, jak tráví nejčastěji den, odpověděli 4 klienti, že úklidem v azylovém domě. V rámci azylového domu se vykonávají tzv. pevné aktivity, které provádí 2 respondenti a 2 respondenti uvedli ranní setkání v AD. Další respondent uvedl, že: *„pomáhám v AD s čím je potřeba“*. Celých 5 respondentů uvedlo, že tráví den sledováním televize, ale pouze 1 respondent uvedl televizi, jako hlavní náplň svého dne.

Na otázku, kde nejčastěji tráví den, odpovídali osoby žijící na veřejném prostranství: v centru města (2), ve squatu (2), na nádraží (2), v lese (3) a: *„různě venku, v parku, v centru*

města“ (1). Osoby v azylových domech tráví den nejčastěji návštěvou rodičů nebo rodinných příslušníků (4 respondenti), návštěvou přítelkyně (1 respondent), s dětmi: „ *s dětmi v domově ve Vizovicích*“ (1 respondent), další 3 dotazovaní uvedli azylový dům a pouze 1 respondent uvedl: „*Venku, chodím po městě*“.

Pro osoby bez přístřeší nastává s příchodem zimy největší problém. Kde stráví noc, aby neumrzli? Na tuto otázku odpověděli 4 respondenti, že přespávají ve squatu, další nocují v lese (3), z toho dva uvedli, že spí ve stanu a 1: „*V lese mám postavenou takovou boudičku*“. Pouze 2 respondenti využívají služeb ČČK a spí na nocležně. Poslední respondent z této skupiny nocuje: „*v opuštěném skleníku u známého*“.

Snaha o přivýdělek není v tomto případě příliš vysoká ani u jedné ze skupin, neboť všichni dotázaní, pobírají dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí. Z osob žijících na ulici odpověděli pouze 3 respondenti, že si přivydělávají sběrem kovu nebo papíru.

U osob žijících v azylovém domě odpovědělo 5 respondentů záporně. Další 3 respondenti uvedli, že mají občas brigádu a pouze 2 respondenti uvedli, že si hledají práci.

6.4 Rámcová analýza – osobní hygiena

V této kapitole se budeme zabývat indexovanými daty z oblasti osobní hygieny, která jsme znovu rozdělili do dvou tabulek podle toho, zda se jedná o respondenty žijící na ulici nebo o respondenty využívající služeb azylových domů.

Vysvětlivky ke kódům:

AD – azylový dům

ČČK – Český červený kříž – nízkoprahové denní centrum, kde se mohou klienti osprchovat, najíst, ohřát, vyprat, kde mají k dispozici internet a po celý den jsou jim k dispozici sociální pracovníci.

OC – obchodní centra

Tab. č. 7: Osobní hygiena u osob žijících na ulici

	Sprcha	WC	Péče o vlasy, nehty, vousy	Obstarání ošacení	Péče o oblečení
Jiřina	Občas ČČK	Příroda, veřejné záchodky	„Ostřihají a nabarví mě kamarádky, nehty si okoušu“	Sociální šatník	„Oblečení neperu, většinou rovnou vyhazuju“
Martina	„Chodím k mamince“	„Zajdu si někde venku nebo na ČČK“	„Jednou za měsíc chodím k holičce, nehty neřeším“	Sociální šatník	„Peru si oblečení u maminky“
Pavčina	ČČK, „Když mám peníze, tak na záchodcích v podchodu“	Příroda, OC	„Vždycky to nějak zvládnou sama“	„ U jedné kamarádky mám ještě oblečení z minulosti“	Vyhazuje
Renata	Rodina	Příroda, OC, nádraží	„ Chodím za švagrovou a ta mě ostříhá a nabarví a nehty neřeším“	„ Zatím mám svoje“	U rodiny
Alois	„Ohřeju vodu na ohni nebo tak 2x za rok jdu do podchodu na veřejné záchodky“	Příroda	„Střihám se sám tak jednou za měsíc“	Charita	Vyhazuje
Jan	„V potoce nebo rybníce, v zimě si ohřeju vodu na ohni a trochu se	Příroda, OC	„Vlasy zvládnou nějak sám a nehty odpadnou“	Charita	Vyhazuje

	<i>opláchnu“</i>				
Kamil	ČČK	Příroda, ČČK	<i>„Ostříhá mě vždy nějaká kamarádka, holím se sám a nehty si utrhnu“</i>	Popelnice	Vyhazuje
Karel	<i>„Chodím se koupat k mamce“</i>	Příroda, rodina	<i>„Kamarádi vždy pomůžou“</i>	<i>„Nejhezčí věci se dají najít v popelni- cích“</i>	Vyhazuje
Leo	<i>„Občas zajdu do podchodu“</i>	OC, příroda	Kamarádi	Charita	Vyhazuje
Libor	<i>„Koupat se chodím k rodičům“</i>	OC, Příroda, nádraží	<i>„Holím se sám a vlasy mně ostříhá kamarádka“</i>	<i>„Mám ještě u rodičů spoustu věcí z minulosti“</i>	<i>„Chodím si prát k rodičům, mamka mně vždycky opere“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

Tab. č. 8: Osobní hygiena u osob žijících v azylovém domě

	Sprcha + WC	Péče o vlasy, vousy, nehty	Obstarání ošacení	Péče o oblečení
Jana	AD	<i>„Pomůžeme si vzájem- ně s holkama na azylá- ku“</i>	<i>„Občas si něco kou- pím, jinak charita“</i>	Využívá prádelnu v AD
Jaroslava	AD	<i>„S vlasama jdu ke kamarádce a nehty si upravím sama“</i>	Secondhand Charita	Využívá prádelnu v AD
Petra	AD	<i>„Sociální pracovnice se mnou chodí jednou za měsíc k holičce“</i>	Sociální šatník	Využívá prádelnu v AD
Vladimíra	AD	<i>„Pomůže kamarádka a nehty sama“</i>	Charita	Využívá prádelnu v AD
Janek	AD	<i>„Holení zvládnou sám, stříhá mně pracovnice ČČK“</i>	Koupí si	Využívá prádelnu v AD
Jaroslav	AD	<i>„Vezmu strojek a oholím se sám i hlavu“</i>	<i>„Oblečení mám ještě nějaké z minulosti“</i>	Využívá prádelnu v AD
Jiří	AD	<i>„Všechno zvládnou sám“</i>	Charita	Využívá prádelnu v AD
Marek	AD	<i>„Chodím se stříhat k holičce, holím se sám a nehty taky sám“</i>	Sociální šatník	Využívá prádelnu v AD

Martin	AD	„Poprosím sociální pracovníci v AD ať mě sjede strojkem a holení zvládnou sám“	Secondhand	Využívá prádelnu v AD
Zdeněk	AD	„Střihá mě sestra, oholím se sám každý den“	Charita Koupí si	Využívá prádelnu v AD

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí dat k výzkumné otázce číslo 2: Jakým způsobem si osoby bez přístřeší zajišťují osobní hygienu?

V tomto případě je situace osob žijících na ulici mnohem složitější než situace osob, které žijí v azylových domech. Ve všech případech uvedli dotazovaní, že používají výhradně sprchu a toaletu, kterou mají k dispozici nepřetržitě v azylovém domě. Všichni klienti žijící na ulici uvádějí jako nejčastější způsob provádění osobní hygieny, týkající se používání WC přírodu (většinou to znamená parky a různé travnaté plochy ve městě). Pokud mají možnost a pohybují se v centru města, využívají také obchodní centra (5 klientů), která jsou otevřená téměř denně a používání toalet je zdarma. Další uvedli nádraží (2 klienti), veřejné záchodky (1 klient), ČČK (1 klient) a toaletu u rodiny (1 klient).

Sprchovat se chodí nejvíce klientů k rodičům, rodině (4 klienti). Další (3 klienti) uvádějí využívání sprchy na ČČK, jako další varianta se objevilo (1 respondent) využití veřejných záchodků: „Občas zajdu do podchodu“ a další (2 klienti) si ohřívají vodu na ohni, z toho jeden klient uvádí, že se přes léto koupe v potoce nebo rybníce a druhý občas využije veřejné záchodky v „podchodu“.

Další otázkou, na kterou respondenti odpovídali, je to, jak pečují o své vlasy, vousy a nehty. U osob žijících na ulici se nejčastěji objevovali odpovědi, že vlasy jim ostříhá „nějaká kamarádka“ v jednom případě švagrová (6 respondentů), další (3 respondenti) to zvládnou sami a pouze 1 respondent využívá služeb kadeřnice. Všichni muži z azylových domů uvádějí, že se holí sami. Stříhání řeší 2 respondenti tím, že navštíví holiče. Další 4 respondenti řeší stříhání s pomocí kamarádek, v jednom případě stříhá klienta sestra. Sami se ostříhají, oholí si hlavu 2 respondenti. Dva klienti uvedli, že je ostříhá některá z pracovnic azylového domu.

Obstarání ošacení probíhá u obou skupin velmi podobně. Osoby žijící na ulici si ošacení obstarávají nejčastěji v sociálním šatníku nebo u různých charitativních organizací (5 respondentů), další 3 respondenti uvedli, že zatím mají své oblečení ještě z minulosti a mají ho buď u rodičů, nebo v případě jedné dotazované u kamarádky. 2 respondenti uvedli jako svůj „nejčastější“ zdroj vybírání popelnic: „*Nejhezčí věci se dají najít v popelnicích*“.

Obstarávání oblečení u osob žijících v azylových domech se liší jen tím, že v této skupině klientů, uvedlo 5 z nich, že si oblečení občas nakupují např. v secondhandech. Ostatní využívají sociální šatník nebo charitu, pouze 1 respondent uvedl, že má oblečení ještě z minulosti.

Poslední dotaz se týkal péče o oblečení. U osob v azylových domech odpovědělo všech 10 respondentů, že využívají prádelnu v azylovém domě. Osoby žijící na ulici uvedli v 7 případech, že oblečení rovnou vyhazují a 3 respondenti uvedli, že si perou oblečení u rodiny.

6.5 Rámcová analýza – stravování

Tato kapitola udává indexovaná data, která jsme rozdělily do dvou tabulek. Věnují se stravování osob bez přístřeší. Tabulka č. 9 zahrnuje údaje od osob žijících na ulici a tabulka č. 10 zahrnuje údaje od osob žijících v azylovém zařízení. V tabulkách byly znovu použity kódy.

Vysvětlivky ke kódům:

AD – azylový dům

ČČK – Český červený kříž – nízkoprahové denní centrum

Tabulka č. 9: Stravování osob žijících na ulici

	OBSTARÁVÁNÍ JÍDLA	KONZUMACE ALKOHOLU	KOURENÍ	ZDRAVOTNÍ PROBLÉM – DIETA
Jiřina	Supermarket <i>„chodím občas na polévku na ČČK“</i>	Ano, <i>„ale ne moc“</i>	Ne	Diabetes <i>„Moc diety nedodržu- ju, kde bych si uvaři- la“;</i>

Martina	Supermarket <i>„Snídaně si něco koupím a na večeri jdu většinou k mamince“</i>	ANO <i>„díky tomu jsem na ulici“</i>	ANO – od mládí	<i>„měla jsem omrzlé nohy, ale dietu nemám“</i>
Pavčina	ČČK, supermarket	ANO, ale velmi málo	ANO, tabák <i>„nebo sbírám nedopalky“</i>	<i>„mám vysoký tlak, revma, ale žádnou dietu nemám“</i>
Renata	Supermarket <i>„vaříme si polévky“</i>	ANO, ale jenom víno	ANO – a moc	Ne <i>„u doktora už jsem nebyla několik let“</i>
Alois	Supermarket, popelnice <i>„vařím si na ohni“</i>	ANO, <i>„pouze víno nebo svařák“</i>	Občas	<i>„bolí mě záda a kolena, tak si koupím nějaké prášky“</i>
Jan	Popelnice <i>„nebo co dají kamarádi“</i>	ANO <i>„jak umřela přítelkyně, tak jsem začal hodně pít“</i>	ANO, tabák	NE <i>„k doktorovi bych stejně nešel“</i>
Kamil	ČČK, supermarket <i>„koupím si nějaké levné paštiky a rohlíky“</i>	ANO <i>„začal jsem potom co jsem zůstal na ulici“</i>	ANO	NE, zatím
Karel	Supermarket <i>„vaříme si na ohni“</i>	ANO <i>„od té doby co umřel otec“</i>	Ne	Ne
Leo	Supermarket, ČČK	Ne, vůbec	NE	Diabetes <i>„snažím se dodržovat dietu, přestal jsem pít, ale je to těžké“</i>
Libor	Supermarket, popelnice	ANO	Ano, tabák <i>„cigarety jsou moc drahé“</i>	<i>„Nevím, asi ne, nechodím k doktorům“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 10: Stravování osob žijících v azylovém domě

	OBSTARÁVÁNÍ JÍDLA	KONZUMACE ALKOHOLU	KOURENÍ	ZDRAVOTNÍ PROBLÉM - DIETA
Jana	Zaplacená strava v AD	Ano <i>„piju málo, tady se to nesmí“</i>	Ano	Ne <i>„chodím na prohlídky k doktorovi“</i>
Jaroslava	Zaplacená strava v AD	Ne <i>„přestala jsem pít asi před dvěma měsíci“</i>	Ne <i>„ to samé co alkohol, už dva měsíce nekouřím“</i>	Ne <i>„ale k doktorovi nechodím“</i>
Petra	Zaplacená strava v AD	Ano <i>„ale tady si musím dávat pozor, jinak by mě vyhodili“</i>	Ano	Ano <i>„mám špatné játra, dietu nedodržuju“</i>
Vladimíra	Supermarket <i>„Na obědy chodím k rodičům“</i>	Ne, vůbec	Ne	Ano, celiakii <i>„snažím se dietu dodržovat“</i>
Janek	Zaplacená strava v AD	Ne, <i>„nikdy jsem nepil“</i>	Ano, už od 16 let	Ne <i>„u doktora jsem nebyl několik let“</i>
Jaroslav	Zaplacená strava v AD	Ano <i>„piju málo a když, tak jenom víno“</i>	Ano, tabák	Ano <i>„mám špatné klouby, ale s tím už nic nena- dělám“</i>
Jiří	Zaplacená strava v AD	Ano <i>„ale teď už málo, abych nenadýchal, jinak by mě vyhodili“</i>	Ne, <i>„ nikdy jsem nekouřil“</i>	Ano <i>„ mám astma a léčím se, ale dietu žádnou nemám“</i>
Marek	Zaplacená strava v AD	Ano, občas	Ano, málo <i>„ denně vykouřím asi 5 cigaret“</i>	Ne, <i>„nechodím k doktorům!“</i>
Martin	Zaplacená strava v AD	Ano, příležitostně	Ano, tabák	Ano <i>„už od mládí nevidím na jedno oko, jinak snad nic, doktory neřeším“</i>
Zdeněk	Zaplacená strava v AD	Ne, tady nesmím	Ne	Ne

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí indexovaných dat rámcové analýzy k výzkumné otázce č. 3: Jak si obstarávají osoby bez přístřeší stravu?

Velké množství osob žijících na ulici uvedlo, že si stravu obstarávají nákupem v různých supermarketech (7respondentů). Pouze 2 respondenti využívají nabídky nízkoprahového centra ČČK, kde chodí na polévky nebo si za symbolický poplatek mohou jídlo koupit a jen 1 respondent uvedl, že si jídlo hledá často v popelnících. Osoby žijící v azylových domech uvedli v 9 případech, že využívají stravování v azylovém domě, které si platí. Pouze 1 respondent uvedl, že si jídlo obstarává nákupem v supermarketu a „*Na obědy chodím k rodičům*“.

Na otázku ohledně požívání alkoholu odpovědělo 9 respondentů žijících na ulici, že alkohol požívají a pouze 1 respondent uvedl, že nepije vůbec. U osob v azylových domech je situace ohledně požívání alkoholu o něco lepší. 4 respondenti nepijí vůbec a 6 respondentů uvedlo, že alkohol pijí, ale teď už jen v malé míře, neboť musí dodržovat pravidla azylového domu a v něm je povolena velmi nízká tolerance alkoholu v krvi, kterou klienti nesmějí překročit, protože by jinak byli vyhozeni. Vypovídají o tom odpovědi klientů: „*ale teď už málo, abych nenadýchal, jinak by mě vyhodili*“ nebo „*ale tady si musím dávat pozor, jinak by mě vyhodili*“.

Z odpovědí klientů žijících na ulici také vyplývá, že 6 respondentů kouří, další 3 respondenti uvedli, že nekouří a 1 respondent kouří jen občas. U osob v azylovém domě je situace stejná 6 respondentů kouří a 4 respondenti nekouří. Zajímali jsme se také o zdravotní stav klientů. Z osob na ulici 4 respondenti odpověděli, že nemají žádné zdravotní problémy, 1 respondent neví: „*Nevím, asi ne, nechodím k doktorům*“, a 5 respondentů uvedlo, že má zdravotní problémy, z toho 2 respondenti jsou diabetici a měli by dodržovat dietu, k tomu uvedli: „*Moc diety nedodržuju, kde bych si uvařila*“ nebo také „*snažím se dodržovat dietu, přestal jsem pít, ale je to těžké*“. Osoby v azylových domech uvedli v 5 případech, že nemají zdravotní problémy: „*u doktora jsem nebyl několik let*“, 5 klientů uvedlo, že má zdravotní problémy, z toho ve dvou případech, by měli dietu dodržovat avšak: „*mám špatné játra, dietu nedodržuju*“ nebo „*snažím se dietu dodržovat*“.

6.6 Rámcová analýza – sociální vazby

V této kapitole zahrnují rámcové analýzy údaje o sociálních vazbách osob bez přístřeší. Jsou rozděleny na dvě tabulky, přičemž tabulka č. 11 obsahuje údaje o osobách žijících na ulici a tabulka č. 12 obsahuje údaje o osobách žijících v azylových domech.

Tabulka č. 11: Sociální vazby osob žijících na ulici

	RODINA	DĚTI	PARTNER
Jiřina	Rodiče a sestru „nestýkám se s nimi vůbec“	2 dcery „už jsou dospělé, nevidáme se“	Ne
Martina	Maminka „chodím za ní denně“	2 dcery „holky mají 16 a 9 let, stará se o ně moje maminka, ale denně je vidám“	Ano „mám stálého partnera už asi 5,5 roku“
Pavčina	Rodiče a bratra „nestýkám se s nimi vůbec“	2 syny „21 let a 11 let ten dospělý je někde v zahraničí, nemám o něm žádné zprávy a ten mladší je u pěstounů, nevidáme se“	ANO „asi 2 roky“
Renata	Maminka „chodím za ní, bydlí na ubytovně“	Ne	Ne
Alois	Ne „rodiče už nežijí“	Ano „mám 3 děti a nevím, kde jsou“	Ne „co bych s ní dělal“
Jan	Sestru „rodiče už dávno nežijí, mám sestru a tu navštěvuji“	Ne	Ne „Zbytečné starosti“
Kamil	Ne „jsem z dětského domova“	Ne „zatím, ale chtěl bych“	Ne „s přítelkyní jsem se rozešel asi před půl rokem“
Karel	Maminka, 2 bratři „s mamkou se občas vidám, ale s bratry jsme se rozhá-	Ne „ale určitě bych chtěl rodinu“	Ne „nemám stálou partnerku, ale mám spoustu kamará-

	<i>dali, když umřel otec a od té doby nekomunikujeme“</i>		<i>dek“</i>
Leo	Sestru <i>„rodiče už zemřeli, mám sestru, ale vůbec ji nevidám“</i>	Ano <i>„vyženil jsem syna, ale co jsem se rozvedl, tak se nestýkáme“</i>	Ne
Libor	Rodiče <i>„pravidelně je navštěvuju, jsou v pohodě“</i>	Ne	Ano <i>„mám partnerku asi 1,5 roku“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 12: Sociální vazby osob žijících na ulici

	RODINA	DĚTI	PARTNER
Jana	Maminka <i>„vidám se často“</i>	Ne	Ano <i>„asi půl roku“</i>
Jaroslava	Ano <i>„rodinu mám, ale s nikým se nechci vidět“</i>	Ne	Ano <i>„mám chlapa asi 3 roky“</i>
Petra	Ano <i>„s nikým z nich se nestýkám“</i>	Ano <i>„mám 4 děti, ale vůbec nevím kde jsou“</i>	Ano <i>„mám teď nového chlapa“</i>
Vladimíra	Ne <i>„jsem z dětského domova“</i>	Ano <i>„mám 3 kluky 10, 9, a 5 let jsou ve Vizovicích v domově, tak za nimi jezdím“</i>	Ne <i>„momentálně o žádného nestojím“</i>
Janek	Bratr <i>„o rodičích nic nevím, jsem z děčáku a brácha je zavřený“</i>	Ne <i>„a ani žádné nechci“</i>	Ne <i>„teď žádnou nemám“</i>
Jaroslav	Sestra <i>„rodiče už nemám, ale se setrou se stýkám, hodně mně pomáhá“</i>	ANO <i>„mám syna 33 let a dceru 36 let a pravidelně se vidáme, chodím hlídat vnoučata“</i>	Ne <i>„z ženských jsem se vyléčil“</i>

Jiří	Rodiče <i>„chodím k nim každou neděli na oběd“</i>	Ano <i>„mám syna, ale je v dětském domově, už jsem ho 2 roky neviděl“</i>	Ne <i>„nemám stálou partnerku“</i>
Marek	Rodiče, sourozence <i>„občas za nimi zajedu“</i>	Ne	Ne
Martin	Maminka, babička, sourozenci <i>„nevidám je, jsem černá ovce rodiny“</i>	Ne <i>„ještě je dost času“</i>	Ne <i>„o nikoho zatím nestojím“</i>
Zdeněk	Sestra, Bratr <i>„jsem s nimi v kontaktu, pomáháme si“</i>	Ano <i>„mám syna 25 let, je v zahraničí, tak si jenom občas voláme“</i>	Ne <i>„mám spíš občasné kamarádky“</i>

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí indexovaných dat rámcové analýzy k výzkumné otázce č. 4: Jak si udržují sociální vazby osoby bez přístřeší?

Velmi důležitou součástí našeho života je rodina nebo partner. Zajímalo nás, jak to mají s rodinami naši respondenti. Ti, kteří žijí na ulici, uvedli v 8 případech, že rodinu mají, ale jen 5 respondentů se s ní stýká a další 3 respondenti se s nikým z rodiny nestýkají. 2 respondenti uvedli, že žádnou rodinu nemají: *„jsem z dětského domova“*. Klienti azylového domu jsou na tom stejně. V 9 případech respondenti rodinu mají a 5 respondentů uvedlo, že se s rodinou stýká a zbylí 4 respondenti se s rodinou nestýkají: *„rodinu mám, ale s nikým se nechci vidět“*. Pouze 1 respondent uvedl, že žádnou rodinu nemá. Další z otázek se týkala dětí. Osoby na ulici mají vlastní děti v 5 případech, ale pouze 1 respondent se s dětmi stýká. V azylovém domě má vlastní děti 5 z dotazovaných respondentů, ale pouze 2 respondenti se s dětmi stýkají.

Další dotaz byl zaměřen na to, zda mají klienti partnera. Z osob na ulici, uvedli 3 respondenti, že partnera mají. Dalších 7 respondentů partnera nemá: *„co bych s ní dělal“* a také *„nemám stálou partnerku, ale mám spoustu kamarádek“*. V azylových domech mají part-

nera také 3 respondenti a zbylých 7 respondentů je momentálně bez partnera: „ z ženských jsem se vyléčil“.

6.7 Rámcová analýza – budoucí život

Tato kapitola zahrnuje dvě rámcové analýzy dat, která zachycují údaje o budoucím životě osob bez přístřeší. Tabulka č. 13 obsahuje data týkající se bezdomovců žijících na ulici a tabulka č. 14 se vztahuje k osobám žijícím v azylových domech.

Tabulka č. 13: Budoucnost osob žijících na ulici

	Změna životní situace	Spokojenost	Budoucnost	Přání
Jiřina	Asi ne	Docela ano	Nepřemýšlí o ní	Nevím
Martina	Ano, najít si bydlení a práci	Nespokojena	Nepřemýšlí o ní <i>„radši nad tím moc nepřemýšlím“</i>	Mít svůj byt
Pavčina	Ano, mít bydlení a práci	Nespokojenost <i>„je to život na houby“</i>	Žiju přítomností	Aby se zlepšil můj zdravotní stav
Renata	Ano <i>„chtěla bych změnit sebe, pak práci a bydlení“</i>	Nespokojena <i>„mám pocit, že jsem zbytečná“</i>	<i>„mám strach o ní přemýšlet“</i>	<i>„Přestat pít a postavit se na vlastní nohy“</i>
Alois	Nechci nic měnit	Jsem docela spokojený	Nepředstavuju si ji <i>„vůbec na ni nemyslím“</i>	Zůstat zdravý
Jan	Nic nechci měnit	Spokojen <i>„jsem svobodný“</i>	Nepřemýšlím o ní	Zůstat takový jaký jsem
Kamil	Ano, všechno	Nespokojen	Ano <i>„mám rodinu a bydlím ve svém bytě“</i>	Najít si práci a bydlení
Karel	Ano, všechno	Nejsem vůbec spokojen	<i>„Hlavně ať je zdravá moje maminka“</i>	<i>„Aby žil můj otec, ale to už se mně nesplní. Do té doby jsem žil dobře“</i>

Leo	Nechci nic měnit	Spokojen <i>„můžu si dělat co chci“</i>	Nepřemýšlím o tom	Nemám žádné
Libor	Najít si práci, bydlení	Nespokojen	„budu mít práci, bydlení a peníze“	„Aby se všechno změnilo k lepšímu“

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 14: Budoucnost osob žijících v azylovém domě

	Změna životní situace	Spokojenost	Budoucnost	Přání
Jana	Nechci nic měnit	Momentálně jsem spokojená	Nepřemýšlí o ní	Nevím, nic mě nenapadá
Jaroslava	Ano, najít si práci a bydlení	Nespokojena	Nepřemýšlí o ní	„Bydlím ve svém bytě a mám peníze“
Petra	Nevím asi nic	Nespokojena	Nepřemýšlí o ní	Ať jsem zdravá
Vladimíra	„Chci změnit svůj postoj k životu“	Nespokojena	Bydlím s dětma ve svém bytě	Získat zpět děti a být s nima
Janek	Najít si práci	Nespokojen <i>„to není žádný život“</i>	Nepřemýšlí o ní	Najít si dobrou práci
Jaroslav	Najít si práci	Nejsem spokojen <i>„už bylo mnohem líp“</i>	„Bydlet ve svém, pracovat a mít se dobře“	„aby se zlepšilo mé zdraví“
Jiří	Ano, asi všechno	Nespokojen	Zbavit se dluhů	Bydlet sám a postarat se o rodiče
Marek	Najít si práci <i>„ abych mohl začít žít“</i>	Nespokojen	Nepřemýšlí o ní	„Vydělávat si tolik, abych se měl dobře a nemusel počítat každou korunu“
Martin	Chci práci	Nejsem moc spokojený	Nepřemýšlím o ní	Mít svůj dům a dobrou práci
Zdeněk	Vyhrát ve Sportce	Nespokojen	Nepřemýšlí o ní	Mít dost peněz

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí indexovaných dat rámcové analýzy k výzkumné otázce č. 5: Jak si představují osoby bez přístřeší svou budoucnost?

Na otázku zda by chtěli osoby žijící na ulici na svém životě momentálně něco změnit, odpovědělo 6 respondentů, že ano. Nejčastěji uváděli najít si bydlení a práci (4 respondenti). Další (2 respondenti) uvedli, že by chtěli změnit všechno. 4 respondenti nechtějí změnit nic. V azylovém domě uvedlo 8 respondentů, že by chtěli změnu. Nejčastěji opět uváděli najít si bydlení a práci (5 respondentů). V jednom případě by chtěl klient vyhrát ve sportce, další by chtěl změnit všechno a jeden respondent by chtěl: „*Chci změnit svůj postoj k životu*“. Pouze ve dvou případech uvedli respondenti žijící v azylovém domě, že nechtějí změnit nic.

Z tabulky č. 13 a č. 14 dále vyplývá, že se svým nynějším životem je spokojeno 5 respondentů (4 z nich žijí na ulici a 1 respondent žije v azylovém domě). Zbýlých 15 respondentů uvedlo, že se svým životem není spokojeno. Nad otázkou budoucnosti se nezamýšlí 7 respondentů žijících na ulici a pouze 3 respondenti si svou budoucnost představují jinak: „*mám rodinu a bydlím ve svém bytě*“, „*hlavně ať je zdravá moje maminka*“ nebo „*budu mít práci, bydlení a peníze*“. V azylových domech o budoucnosti nepřemýšlí 7 respondenti. Ostatní respondenti by chtěli mít své bydlení a práci, další respondent by se chtěl zbavit dluhů.

Na otázku co by si opravdu přáli, odpověděli dohromady 3 respondenti z obou skupin, že je žádné přání nenapadá nebo, že si nepřejí nic. U klientů, kteří mají nějaké přání, se objevovali např. odpovědi typu: „*Přestat pít a postavit se na vlastní nohy*“, „*Vydělávat si tolik, abych se měl dobře a nemusel počítat každou korunu*“. Další 4 respondenti si přáli hlavně být zdraví.

7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkum byl zaměřen na zjištění příčin bezdomovectví a na popis aspektů životního stylu bezdomovců.

Příčiny sociálního vyloučení jsou individuální a jen těžko se dají zobecnit. Ve většině případů lidí, kteří se ocitnou bez přístřeší, bychom jen těžko hledali pouze jedinou příčinu. Nejčastěji se jedná kombinaci několika životních událostí, které vyústí ve ztrátu domova a člověk se pak ocitne na ulici. Jak již bylo několikrát zmíněno, k nejčastěji uváděným příčinám bezdomovectví patří nezaměstnanost, rozpad rodiny a sociální izolace, závislost na návykových látkách, propuštění z vězení nebo ústavu a tíživá zdravotní či sociální situace.

S ohledem na dnešní ekonomickou situaci, se domníváme, že k nejčastějším příčinám vzniku bezdomovectví patří také finanční problémy občanů, které je mnohdy dovedou až na samotný okraj společnosti.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že jen u 7 respondentů byla pouze jedna příčina, proč skončili na ulici. Nejvíce respondentů (6) uvedlo jako hlavní příčinu alkohol. U alkoholu je složité určit, zda byl příčinou bezdomovectví nebo byl důsledkem jiného životního zvratu.

Další velmi častou příčinou bezdomovectví je dle sdělení osob bez přístřeší rozvod nebo rozchod s partnerem. Tuto příčinu zmínili 4 dotazovaní. Pouze v jednom případě uvedl respondent, že příčinou rozvodu byl alkohol. 2 dotazovaní uvedli, že začali pít až po rozvodu nebo rozchodu. Ve 2 případech respondenti uvádí, jako primární příčinu ztrátu zaměstnání. U dalších 3 osob bez přístřeší figuruje jako hlavní příčina smrt blízkého člověka. Další 3 dotazovaní uvedli jako hlavní příčinu finanční problémy.

Celková doba života bez přístřeší se pohybuje v rozmezí od 3 měsíců do 20 let. Průměrná doba pobytu v azylovém domě je 14 měsíců a na ulici 4 roky. Nejkratší dobu je na ulici pan Libor – 3 měsíce a nejdelší dobu je bez přístřeší pan Alois – 20 let.

Zaměřili jsme se také na některé aspekty životního stylu bezdomovců. Pro provedení výzkumu byl zvolen kvalitativní výzkum. Byla aplikována technika rozhovoru pomocí návodu, který byl proveden se 20 osobami bez přístřeší. Z toho 10 osob žije na ulici a dalších 10 osob využívá služeb azylového domu. Z celkového počtu osob bylo 8 žen a 12 mužů. Polovina žen a polovina mužů žije na ulici a druhá polovina v azylovém domě. Mezi respondenty je 12 osob svobodných a 8 osob rozvedených. Věkový průměr respondentů je 41 let.

Bylo stanoveno celkem pět výzkumných otázek. Ty se týkaly režimu dne osob na ulici, osobní hygieny, stravování, sociálních kontaktů a představ o budoucnosti osob bez přístřeší.

Souhrn k 1. výzkumné otázce:

Jaký je režim dne osob bez přístřeší?

Režim dne osob žijících na ulici je velmi jednotvárný a nepravidelný. 70% osob nedodrží denní režim. Den tráví 60% dotazovaných „poflakováním a nicneděláním“. Pouze 40% dotázaných se snaží aspoň částečně dodržovat zdání „normálnosti“. Jdou si nakoupit, vaří si, sbírají dřevo atd. Den tráví na veřejných místech, na nádražích, v centru města. Přespávají nejčastěji ve squatu (40%), v lese (30%), pouze 20% využívá nocležnu. Snaha o přivýdělek není příliš vysoká, neboť všichni dotazovaní pobírají dávky pomoci v hmotné nouzi. Pouze 30% respondentů si „přivydělává“ sběrem kovů a papíru.

U osob žijících v azylových domech je denní režim o něco pravidelnější, neboť musí dodržovat pravidla nastavená azylovým zařízením. Většina z nich (90%) vstává mezi 6.00 – 8.00 hodinou ránní a večer chodí spát mezi 22.00 – 24.00. Den tráví nejčastěji úklidem a pomocí v azylovém domě (40%). Velká část respondentů uvádí, jako jednu z činností sledování televize. Někteří respondenti se účastní tzv. pevných aktivit v azylovém zařízení, které mají napomáhat při rozvoji a udržování pracovních návyků. Den tráví 50% respondentů návštěvou rodiny nebo přítelkyně a 30% se zdržuje v azylovém domě. Pouze 30% respondentů uvedlo, že má občasně brigády a 20% si hledá práci.

Souhrn ke 2. výzkumné otázce:

Jakým způsobem si osoby bez přístřeší zajišťují osobní hygienu?

Situace osob žijících na ulici je při dodržování osobní hygieny mnohem složitější, než u osob v azylových domech. U používání toalety uvedli všichni dotazovaní „přírodu“. Pokud však mají možnost, využijí obchodní centra, nádraží, veřejné záchodky. Sprchovat se chodí 40% klientů k rodičům, dalších 30% využívá služeb nízkoprahového zařízení a 20% využije potok, rybník a v zimě si vodu ohřeje a opláchně se. Zajímali jsme se také o to, jak pečují o své vlasy, vousy a nehty. 60% dotázaných uvedlo, že je ostříhají kamarádi, 30% to zvládne samo a pouze 10% využije služeb kadeřnice. Ošacení si obstarávají nejčastěji v sociálním šatníku nebo na charitě (50%), někteří respondenti (30%) uvedlo, že má zatím stále vlastní šaty pořízené v minulosti a 20% dotázaných si oblečení najde v kontejnerech. O ošacení se 70% dotazovaných nestará a rovnou ho vyhodí, pouze 30% si občas vypere u rodiny.

Osoby žijící v azylovém zařízení provádějí osobní hygienu v rámci zařízení. Všichni muži v azylovém zařízení se holí sami. Vlasy stříhá 40% klientů pomocí kamarádek, 20% navštíví holiče, 20% si hlavu oholí samo a 20% ostříhají pracovníce azylového domu. Oblečení si obstarává 50% ze sociálního šatníku a 50% uvedlo, že si oblečení kupují např. v secondhandu. Plných 100% osob z azylových domů uvedlo, že si oblečení perou přímo v azylovém domě.

Souhrn ke 3. výzkumné otázce:

Jak si obstarávají osoby bez přístřeší stravu?

Vzhledem k tomu, že všichni respondenti mají k dispozici peníze ze sociálních dávek, nejsou především osoby žijící na ulici, odkázáni na vybírání popelnic a žebrání. Díky tomu 70% klientů uvedlo, že si stravu obstarávají nákupem v supermarketu. 20% klientů navštěvuje nízkoprahové denní centrum, kde dostanou aspoň polévku. Požívání alkoholu přiznalo 90% respondentů a pouze 10% uvedlo, že nepije vůbec. Kouří 60% z dotázaných a 30%

nekouří vůbec. Pouze 10% uvedlo, že kouří jen občas. Na otázku svého zdravotního stavu uvedlo 40%, že nemá žádné problémy, 50% respondentů má zdravotní problémy a 20% z nich by mělo dodržovat dietu. Obecně mají ke zdravotnictví záporný vztah a většina z nich k lékařům nechodí a problémy řeší sami.

V azylových domech využívá 90% dotázaných, služby azylového domu a platí si za stravu. Pouze 1 respondent si jídlo obstarává sám. V azylovém domě mají klienti zakázáno pít a je povolena jen velmi nízká hladina alkoholu v krvi. Klienti musí dodržovat pravidla, neboť by mohli být vyhozeni. Pravděpodobně z toho důvodu je počet osob požívajících alkohol nižší než u osob na ulici. Pití alkoholu připouští 60% respondentů, ale jen v malé míře. 40% klientů nepije vůbec. U osob v azylovém domě je stejné procento kuřáků 60%, jako u osob na ulici. Zdravotní stav u 50% klientů je dobrý, nemají žádné problémy. Ostatní klienti mají zdravotní problémy a 20% z nich by mělo dodržovat dietu.

Souhrn ke 4. výzkumné otázce:

Jak si udržují sociální vazby osoby bez přístřeší?

Život každého z nás ovlivňují také lidé, se kterými se stýkáme. Důležitou součástí našeho života je rodina. I bezdomovci jsou lidé a tak se dá předpokládat, že nějakou rodinu mají. Lidé žijící na ulici uvedli v 80%, že rodinu mají, ale 30% z nich se s nikým z rodiny nestýká. 20% respondentů rodinu nemá. Další otázka se týkala dětí. 50% respondentů má vlastní děti, ale pouze 10% z nich se s nimi stýká. Ostatní většinou o svých dětech nic neví. V otázce partnerských vztahů odpovědělo 70%, že partnera nemá, 30% partnera uvádí.

Klienti azylového centra uvedli v 90%, že mají rodinu, ale 40% z nich se s rodinou nestýká. Vlastní děti má 50% z dotazovaných, ale jen 20% se o děti zajímá a stýká se s nimi. Partnerský vztah uvádí 30% klientů.

Souhrn k 5. výzkumné otázce:

Jak si představují osoby bez přístřeší svou budoucnost?

V otázkách týkajících se budoucnosti byli respondenti asi nejméně sdílní. Spousta z nich rezignovala a nevěří, že by se jejich situace mohla nějak výrazně zlepšit.

Na otázku, zda by chtěli osoby žijící na ulici něco změnit, odpovědělo 60% respondentů, že ano. Změna podle jejich představ by se měla týkat bydlení a práce. Někteří respondenti by chtěli změnit všechno (20%) a 40% nechce změnit nic. V azylovém domě by si změnu přálo 80% z respondentů a změna by se měla týkat také bydlení a práce.

Z rozhovorů dále vyplynulo, že se svým nynějším životem je spokojeno ze všech dotázaných pouze 5 respondentů (25%). Celých 75% respondentů spokojeno není.

Nad otázkou budoucnosti se zamýšlí 35% z dotázaných a ostatních 65% o budoucnosti nepřemýšlí. Osoby bez přístřeší žijí přítomností a myšlenky na budoucnost si nepřipouštějí.

Na otázku co by si opravdu přáli, se nejčastěji objevovalo bydlení, zdraví, práce a peníze.

Z výzkumné části práce jsem došla k těmto závěrům. Bezdomovectví se týká nejčastěji mužů. Jejich průměrný věk je 41 let. Jedná se tedy často o osoby v produktivním věku. Jako nejčastější příčinu bezdomovectví uváděli respondenti alkohol. Průměrná doba pobytu v azylovém domě je 14 měsíců a na ulici 4 roky. Denní režim mají osoby žijící na ulici nepravidelný. U osob v azylových domech je vidět alespoň částečné dodržování denního režimu. Noci tráví osoby žijící na ulici nejčastěji ve squatu, v lese apod. Osobní hygienu si většina osob provádí v azylovém domě, osoby žijící na ulici navštěvují nízkoprahové denní centrum nebo se myjí u někoho z rodiny. Co se týká stříhání vlasů a holení, pak vlasy si nejčastěji nechávají stříhat od kamarádek a holení zvládnou sami. Ošacení řeší za pomoci sociálního šatníku a lidé v azylových domech si občas ošacení nakupují např. secondhandech. Větší část klientů má zaplacenou stravu v azylovém domě a klienti z „ulice“ si nakupují v supermarketech. Požívání alkoholu přiznalo 75% z dotazovaných a kouření se týká 60% respondentů. Vlastní děti má 50% respondentů, ale pouze 15% se s nimi stýká. Stálého partnera má 30% z dotazovaných.

Větší část respondentů nepřemýšlí nad svou budoucností (65%), žijí přítomností. Nejčastěji by rádi změnili to, aby měli vlastní bydlení a práci.

Na základě provedené rámcové analýzy a interpretace dat byly indukovány tyto teoretické koncepty:

1. Nejméně polovina osob si zajišťuje osobní hygienu v zařízení sociálních služeb.
2. Nejméně polovina osob se stravuje v zařízeních sociálních služeb.
3. Více než polovina osob nemá partnerský vztah.
4. Více než polovina z těch, kteří mají děti, se o ně nestará.
5. Více než polovina osob požívá alkohol a kouří.
6. Více než polovina osob nepřemýšlí nad svou budoucností.

Závěrem můžeme konstatovat, že byly zmapovány signifikantní aspekty životního stylu bezdomovců a jejich životní styl pak může být variantou spokojeného bytí.

ZÁVĚR

Stát se bezdomovcem je snadné, cesta zpět je však obtížná, plná překážek a někdy mohou mít ti, kterých se to bezprostředně týká pocit, že jsou to překážky nepřekonatelné. Řešení bezdomovectví je problém, který se týká celé společnosti a nalézt nějaké opravdu účinné řešení, je běh na dlouhou trať. Problematika bezdomovectví je velmi složitá a je složena z různých částí. Ať už se jedná o samotné bezdomovce, nebo o organizace na jejich pomoc, jednotlivá zařízení apod. Je důležité si uvědomit, že lidé bez domova se takto nenarodili. Status bezdomovce získali za svého života a částečně na tom nese vinu i morálka naší společnosti. Jsme konzumní společnost, kde bohatství tvoří hlavní bod celého zájmu společnosti. Tak jak se lidstvo chová k přírodě, tak krutě a bezohledně, tak se dokážeme chovat i sami k sobě navzájem. Člověk je pánem tvorstva, ale občas se svým chováním a myšlením zapomíná někde v jeskyni, odkud pocházíme. Chudí a bohatí zde byli odjakživa, nicméně v dnešní moderní době jsou rozdíly mezi těmito dvěma póly větší a větší a díky médiím a moderním komunikacím i viditelnější. Lidé bez domova jsou tak vespod všeho, nemají žádnou zodpovědnost, nikdo se neptá na jejich názory. Jen těžko se domáhají svých práv. Často upadnou do drogového, nebo alkoholového opojení, odkud se těžce navrací lidem z relativně normálního prostředí a rodin. Ne tak lidem, kteří nikoho nemají, chybí jim vidina lepší budoucnosti a jednodušší je se takto demonstrativně ubíjet. Na jednu stranu člověk opravdu cítí soucit a snahu jakkoli pomoci. Na druhou stranu cítíme malou závist nad tím, že tito lidé vlastně nic nedělají a i přesto, někteří z nich, berou finanční podporu. Ale upřímně, by nikdo svůj spokojený život za ten jejich nevyměnil. Odrazit se ode dna je těžké a vyžaduje to mnoho úsilí, ale každý člověk má právo na život a má právo ho prožít v úctě a v bezpečí. To, že si někdo pro svůj domov vybere ulici se mně zdá jako rezignace a revolta člověka, který už dávno přestal komunikovat sám se sebou a hned poté se svou společností, do které patří. Litovat, pomoci, nebo si nevšímat? Každý bychom měli přebrat zodpovědnost za sebe a za to, jaké prostředí a jakou morálku společnosti si kolem sebe vytváříme.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKOŠOVÁ, Zlatica, *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, Bratislava: FF UK Bratislava, 2005, ISBN 80-89236-00-6.
2. HAVRÁNKOVÁ, Olga, *Případová práce*, In. Matoušek, *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-548-2.
3. HAVRDOVÁ, Zdena. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081 -5.
4. HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-040-2.
5. HORÁKOVÁ, Milada, *Současné metody bezdomovectví v České republice*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1997, ISBN neuvedeno.
6. HRADECKÁ, Vlastimila, Ilja HRADECKÝ, *Bezdomovství - extrémní vyloučení*, Praha: Naděje, 1996, ISBN 80-902-2920-4.
7. HRADECKÝ, Ilja, *Definice a typologie bezdomovectví*, Praha: Naděje, 2007, ISBN 978- 80- 86451-13-8.
8. CHRÁSKA, Miroslav, *Metody pedagogického výzkumu*, Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 978-80-247-1369-4.
9. JANDOUREK, Jan, *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-535-0.
10. KELLER, Jan, *Tři sociální světy*, Praha: SLON, 2010, ISBN 978-80-7419-031-5.
11. KELLER, Jan, *Úvod do sociologie*, Praha: SLON, 2005, ISBN 978-80-86429-39-7.
12. KOTÝNKOVÁ, Magdalena, *Trendy v prevenci bezdomovectví*, Praha: Naděje, 2003, ISBN 80-86451-05-4.
13. KOTÝNKOVÁ, Magdalena, *Sociální ochrana chudých v České republice*, Praha: Oeconomia, 2007, ISBN 978-80-245-1302-7.
14. KRAUS, Blahoslav, *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3.

15. LABÁTH, Vladimír a kol., *Riziková mládež*, Praha: SLON, 2001, ISBN 80-85850-66-4.
16. MAREK, Jakub, Aleš STRND, Lucie HOTOVCOVÁ, *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*, Praha: Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0090-1.
17. MAREŠ, Petr, *Sociologie nerovnosti a chudoby*, Praha: SLON, 1999, ISBN 80-85850-61-3.
18. MATOUŠEK, Oldřich, *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 2003, ISBN 978-80-7367-825-8.
19. MÜHLPACHR, Pavel, *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2511-5.
20. MÜHLPACHR, Pavel, *Sociální práce jako životní pomoc*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-86633-62-4.
21. PĚNKAVA, Pavel, *Výchovně vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*, Praha: Rigózní práce, Univerzita Karlova v Praze, 2010.
22. POTŮČEK, Martin, *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-01-X
23. PRŮDKOVÁ, Taťána, Přemysl NOVOTNÝ, *Bezdomovectví*, Praha: TRITON, 2008, ISBN 978-80-7387-100-0.
24. ŘEZNIČEK, Ivo: *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-001
25. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., *Krizová intervence pro praxi*, Praha: Grada Publishing, 2004, ISBN 80-247-0586-9.
26. ŠVAŘÍČEK, Roman, Klára Šedřová, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0.
27. TICHÝ, Michal, *Práce se sociálně neadaptovanými klienty*, OSTRAVA: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007, ISBN 978-80-7368-310-8.
28. VÁGNEROVÁ, Marie, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-802-3.

PRAMENY

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd. A tak dále.

Apod. A podobně.

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Pohlaví respondentů

Tab. č. 2: Věk respondentů

Tab. č. 3: Rodinný stav respondentů

Tab. č. 4: Příčiny bezdomovectví a celková doba života bez přístřeší

Tab. č. 5: Režim dne osob žijících na ulici

Tab. č. 6: Režim dne osob žijících v azylovém domě

Tab. č. 7: Osobní hygiena u osob žijících na ulici

Tab. č. 8: Osobní hygiena u osob žijících v azylovém domě

Tabulka č. 9: Stravování osob žijících na ulici

Tabulka č. 10: Stravování osob žijících v azylovém domě

Tabulka č. 11: Sociální vazby osob žijících na ulici

Tabulka č. 12: Sociální vazby osob žijících na ulici

Tabulka č. 13: Budoucnost osob žijících na ulici

Tabulka č. 14: Budoucnost osob žijících v azylovém domě

SEZNAM PŘÍLOH

Rozhovor pomocí návodu

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

Rozhovor pomocí návodu

Osobní údaje:

- Pohlaví
- Věk
- Rodinný stav
- Vzdělání a povolání
- Jak dlouho jste na ulici?
- Co bylo příčinou toho, že jste bez domova?

Režim dne:

- Kdy vstáváte?
- Kdy chodíte spát?
- Kde trávíte nejčastěji den?
- Kde spíte v zimě?
- Máte snahu si nějak přivydělávat?

Osobní hygiena:

- Kde se myjete?
- Kam chodíte nejčastěji na toaletu?
- Jak řešíte stříhání vlasů, vousů nebo nehtů?
- Odkud berete oblečení?
- Jak se o oblečení staráte? Perete?

Stravování:

- Co jíte?
- Jak si obstaráváte jídlo?
- Pijete?
- Kouříte?
- Máte nějaké zdravotní problémy? Musíte dodržovat dietu?

Sociální vazby:

- Máte rodinu?

- Stýkáte se s nimi?
- Máte děti?
- Kde jsou?
- Máte partnera?

Budoucí život:

Chtěl byste něco změnit ve svém životě?

Co pro to děláte?

Jste spokojen se svým životem?

Jak si představuje svou budoucnost?

Máte nějaké přání?